

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Diplomová práce

**Vnímání lesů a lesního hospodářství návštěvníky lesa
v Jizerských horách, na Křivoklátsku a Jesenicku**

Bc. Tereza Malčánková

© 2018 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tereza Malčánková

Lesní inženýrství

Název práce

Vnímání lesů a lesního hospodářství návštěvníky lesa v Jizerských horách, na Křivoklátsku a Jesenicku

Název anglicky

Perception of forests and forestry management by forest visitors in following areas: Jizerské hory, Křivoklátsko, Jesenícko

Cíle práce

Cílem práce je zjištění, jaké je vnímání lesů návštěvníky lesa a jaké jsou názory na práci lesníků a na hospodaření v lesích.

Metodika

Zpracování diplomové práce proběhne v následujících krocích, které odpovídají i struktuře práce:

Podrobnější vymezení tématu a rozsahu zkoumání, vysvětlení pojmů a definic, které je potřebné znát k hlubšímu zkoumání dané problematiky.

Zpracování stručné rešerše týkající se stavu zkoumané problematiky.

Na základě analýzy sekundárních dat zvolit vhodné lokality pro provedení výzkumného šetření.

Na základě analýzy získaných údajů provést porovnání jednotlivých lokalit: Jizerské hory, Křivoklátsko a Jesenícko a formulovat relevantní návrhy na zvýšení efektivity komunikace lesnického sektoru s veřejností.

Diskuze a závěr: rekapitulace dosažených výsledků a význam pro širší praxi.

Doporučený rozsah práce

60 stran

Klíčová slova

vnímání lesa, výzkumné šetření, kvalitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

- FORET, M., Marketingový průzkum. Poznáváme svoje zákazníky. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s., 2008. 121 s. ISBN 978-80-251-2183-2
- FREY, P. Marketingová komunikace: nové trendy a jejich využití, 1.vyd. Praha: Management Press, 2005, 111s., ISBN 80-7261-129-1
- MALÝ, V., Marketingový výzkum teorie a praxe. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2004. 181 s. ISBN 80-245-0761-7
- PŘIBOVÁ, M, et al., Marketingový výzkum v praxi. 1. vyd. Praha: Grada, 1996, 238 s. ISBN 80-7169-299-9.
- Weiss, G., et al.: Innovation processes in forest related recreation services. In: Niskanen A. (ed., 2006), Issues affecting enterprise development in the forest sector in Europe. Proceedings from COST Action E30. University of Joensuu, Faculty of Forestry, Research Notes 169: 331-366, 2006.
-

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – FLD

Vedoucí práce

RNDr. Marcel Riedl, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 22. 11. 2017

prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 2. 2018

prof. Ing. Marek Turčáni, PhD.

Děkan

V Praze dne 25. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Vnímání lesů a lesního hospodářství návštěvníky lesa v Jizerských horách, na Křivoklátsku a Jesenicku“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce pana RNDr. Marcela Riedla, CSc., a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 20. dubna 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu RNDr. Marcelu Riedlovi, CSc., za odborné rady a příjemné vedení mé diplomové práce, dále společnosti Lesnická práce s.r.o., které děkuji za poskytnuté prostředky ke zvládnutí terénního šetření a za publikování zjištěných výsledků v časopise Lesnická práce a v neposlední řadě také Bc. Janu Eflerovi za pomoc při sběru dat v praktické části diplomové práce.

Vnímání lesů a lesního hospodářství návštěvníky lesa v Jizerských horách, na Křivoklátsku a Jesenicku

Abstrakt

Autorka v diplomové práci zkoumá, jak veřejnost, potažmo návštěvníci lesů, vnímají lesy a hospodaření v nich a jaké povědomí mají o základních problémech dnešního lesnictví (vysoký stav zvěře, výkyvy teplot, suchá léta beze srážek, přemnožení podkorního hmyzu). Samotný výzkum proběhl na třech lokalitách v ČR, a to v Jizerských horách, na Křivoklátsku a Jesenicku. Výzkumným vzorkem se stali návštěvníci těchto tří lokalit. Výzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření, které probíhalo tzv. tváří v tvář „face to face“. V rámci práce je čtenář nejprve seznámen s vymezenými cíli práce, s dosavadním stavem poznání a v neposlední řadě s použitými metodami zpracování. V kapitole „Literární rešerše“ jsou vymezeny základní pojmy a představeny použité výzkumné metody. Hlavní částí je praktická část práce. V této části je čtenář seznámen s výzkumným nástrojem (dotazníkem), výzkumnými lokalitami a výzkumným vzorkem. V kapitole „Výsledky“ jsou získaná data vyhodnocena a okomentována. V diskuzní části jsou diskutovány výsledky z podobně zaměřených výzkumů. V závěru práce jsou navržnuta doporučení pro zlepšení komunikace mezi lesníky a veřejností.

Klíčová slova: vnímání lesa, výzkumné šetření, kvalitativní výzkum

Perception of forests and forestry management by forest visitors in following areas: Jizerské hory, Křivoklátsko and Jesenicko

Abstract

The author of the thesis examines how forest visitors perceive forests and forestry management. In addition, the research explores awareness of the forest visitors about current forestry problems (overpopulated game, temperature fluctuations, hot summers without rainfalls, bark beetle calamity). The research was conducted at three locations in the Czech Republic, concretely at Jizerské hory, Křivoklátsko and Jesenicko. Visitors to these sites have become a research sample of this face to face survey research. Firstly in this thesis, the author defined objectives and introduced research methods which were used. The chapter „Literární rešerše“ deals with the context of research issue by defining main key terms. In a section that focuses on the concrete form of research the face to face survey method is presented. They are also presented in detail in research sites and research sample. After that comes the evaluation and presentation of research results. The results are further discussed with similarly research by comparing their findings. The conclusion suggested recommendation for better communication between foresters and general public.

Keywords: perception of forest, research survey, qualitative research

Obsah

1. Úvod.....	11
2. Cíl práce.....	12
3. Rozbor problematiky (literární rešerše)	13
3.1 Marketing v oblasti lesního hospodářství	13
3.2 Marketingové koncepce	14
3.3 Průzkum trhu.....	15
3.4 Sociologický výzkum.....	16
3.4.1 Induktivní metoda	16
3.4.2 Deduktivní metoda.....	16
3.4.3 Kvantitativní výzkum	17
3.4.4 Kvalitativní výzkum	17
3.5 Struktura vědeckovýzkumného procesu	18
3.6 Dotazování	19
3.6.1 Tvorba dotazníku	19
3.6.2 Dramaturgie dotazníku	20
3.6.3 Otázky v dotazníku	20
3.6.4 Formulace otázek	21
3.6.5 Řazení otázek.....	23
3.6.6 Formální úprava dotazníku	24
3.6.7 Pilotáž	24
3.7 Lesní hospodářství ve vztahu k obyvatelům	24
3.7.1 Vlastníci lesa a užívací práva.....	25
3.7.2 Princip obecného užívání lesa.....	26
3.7.3 Multifunkční lesní hospodářství	26
3.8 Certifikace lesních porostů.....	28
4. Metodika	30
4.1 Charakteristiky zájmových území.....	30
4.1.1 Charakteristika zájmového území Jizerské hory	30
4.1.2 Charakteristika zájmového území Křivoklátsko.....	31
4.1.3 Charakteristika zájmového území Jesenicko	32
4.2 Dotazníkové šetření.....	33
5. Výsledky	36
5.1 Demografické údaje respondentů.....	36
5.2 Co je pro Vás nejčastějším důvodem pro návštěvu lesů?	36
5.3 Jak často les navštěvujete?	37
5.4 Představte si, že jste majitel lesa:	38

5.5	Co Vás při návštěvě lesa nejvíce rozladí?	39
5.6	Které úlohy lesního hospodářství považujete za nejdůležitější?	40
5.7	Rozloha lesů v ČR:.....	41
5.8	V čem spatřujete největší rizika pro lesy?.....	41
5.9	Zaznamenali jste aktuální zhoršování zdravotního stavu lesů způsobené přetrvávajícím suchem (nedostatkem srážek)?	43
5.10	Jak vnímáte početnost hlavních druhů zvěře v lesích ČR (srna, jelen, jelen sika, prase divoké)?	44
5.11	Víte, co znamená zkratka PEFC, popř. FSC?	45
6.	Diskuse	47
7.	Závěr.....	51
8.	Seznam použitých zdrojů	53
9.	Přílohy	56

Seznam grafů

Graf 1: <i>Co je pro Vás nejčastějším důvodem pro návštěvu lesů?</i>	37
Graf 2: <i>Jak často les navštěvujete?</i>	38
Graf 3: <i>Představte si, že jste majitel lesa:</i>	39
Graf 4: <i>Co Vás při návštěvě lesa nejvíce rozladí?</i>	40
Graf 5: <i>Které úlohy lesního hospodářství považujete za nejdůležitější?</i>	41
Graf 6: <i>Rozloha lesů v ČR:</i>	42
Graf 7: <i>V čem spatřujete největší rizika pro lesy?</i>	43
Graf 8: <i>Zaznamenali jste aktuální zhoršování zdravotního stavu lesů způsobené přetrvávajícím suchem (nedostatkem srážek)?</i>	44
Graf 9: <i>Jak vnímáte početnost hlavních druhů zvěře v lesích ČR (srna, jelen, jelen sika, prase divoké)?</i>	45
Graf 10: <i>Víte, co znamená zkratka PEFC, popř. FSC?</i>	46
Graf 11: <i>Srovnání návštěvnosti lesa mezi obyvateli měst a vesnic (sídla do 2000 obyvatel)</i>	47
Graf 12: <i>Různorodost odpovědí vnímání rizik v lesnictví v závislosti na lokalitě výzkumu</i>	50

Seznam tabulek

Tabulka 1: <i>Privátní a veřejné zájmy o udržování a využívání lesa. Zdroj: dle SCHMITHÜSEN 2009.</i>	27
Tabulka 2: <i>Spektrum služeb a zboží v rámci lesního hospodářství. Zdroj: (SCHMITHÜSEN 2009).</i>	28

1. Úvod

To, jak vnímá laická veřejnost lesy a hospodaření v nich je, nebo by mělo být, pro lesníky velmi důležitou informací. V dnešní moderní době, kdy se dlouhodobě zvyšuje podíl obyvatel měst, a přitom se vylidňuje venkov, kdy veřejnost ztrácí reálný kontakt s přírodou a vztah k půdě. V době, kdy se lesy nacházejí pod velkou antropogenní zátěží, kdy jsme svědky změn klimatu a tím spojenými teplotními extrémy, které eskalují v podobě například kůrovcových kalamit, je velmi důležité hledat/najít názorový konsensus mezi laickou veřejností a lesníky. My, jako lesníci musíme znát všeobecný názor laické veřejnosti na lesy a hospodaření v nich, s tímto názorem pak dále vhodně pracovat a docílit toho, že veřejnost bude dostatečně a vhodně informována a nebude docházet někdy až k nesmyslným střetům, které vycházejí mnohdy z nepochopení. Historická možnost volného vstupu do lesů, záliba v nejrůznějších turistických aktivitách, ve sběru plodů v lese, deficit informací o lesním hospodaření, ale i nadpoloviční podíl státních lesů jsou důvody, proč se veřejnost cítí do dění v lesích více než u jiných oborů, zapojená. Oba tábory, veřejnost i lesníci, však ale chtějí zachovat lesy v co nejlepším stavu pro budoucí generaci.

Veřejnost, především ta z větších měst, vnímá les jako místo odpočinku, akcentuje tedy především rekreační funkce lesů. Pro splnění požadavku veřejnosti po sociálně-rekreačních funkcích je třeba nalézt takové postupy lesnického hospodaření, které minimalizují dopady antropogenní zátěže a klimatické změny a povedou k optimalizaci produkční funkce lesů při minimalizaci dopadů hospodaření na jejich funkce mimoprodukční. Nástrojem pro vlastníka lesa, případně lesního hospodáře jsou pěstební opatření, která jsou zaměřena na vhodnou změnu druhové skladby, odpovídající porostní výchovu a obnovu (NOVÁK AT AL 2018).

2. Cíl práce

Cílem práce bylo zjistit, jak je návštěvníky lesů vnímán les, jaké mají názory na práci lesníků a na hospodaření v lesích. Na základě analýzy získaných výsledků jsou navržena opatření ke zvýšení efektivity komunikace lesnického sektoru směrem k laické veřejnosti. Výsledky šetření již byly využity a publikovány v oborovém lesnickém časopise Lesnická práce. Protože časopis se dostává do rukou zejména provozním lesníkům, byla jim zde nabídnuta možnost seznámit se s obecným názorem veřejnosti na lesnictví.

3. Rozbor problematiky (literární rešerše)

3.1 Marketing v oblasti lesního hospodářství

Marketing je dílčí disciplína nauky o podnikové ekonomice nebo způsob podnikatelského myšlení a jednání, který se zabývá cíleným zpracováním trhů a zaměřováním podniku a jeho výrobků na poptávku (PETERS AT AL. 2005).

Marketing obecně popsal KOTLER AT AL. (2013) jako proces v ekonomické a sociální struktuře, kterým jednotlivé osoby a skupiny uspokojují své potřeby a svá přání tím, že vyrábějí, nabízejí a navzájem směňují výrobky a jiné předměty s hodnotou. V poptávce zákazníků se promítají jejich potřeby a přání po výrobcích a v jejich ochotě za ně zaplatit odpovídající cenu. Výrobkem rozumíme vše, co se osobám nebo skupinám pro uspokojení potřeb nebo přání nabízí (může to být hmotné zboží, ale i služby). Tato směna produktů probíhá na trzích, pojem trh je v souvislosti s marketingem definován ve zvláštním smyslu. Trhem se rozumějí zákazníci, kteří chtějí a mohou své potřeby uspokojovat v procesech směny prostřednictvím podniků (SCHMITHÜSEN 2009). Obhospodařování lesů a využívání lesních pozemků umožňuje širokou škálu výkonů a nabídek na trhu, se kterými je možno uspokojování nejrůznějších poptávek. Podnikatelská pružnost, která je charakterizována přizpůsobením se různým situacím je důležitá pro úspěšný marketing. V rámci lesního hospodářství je tak možno vyrábět a prodávat řadu druhů zboží pro velmi rozdílné skupiny zákazníků. Týká se to hlavně služeb pro třetí osoby, prováděných vlastními pracovními silami a stroji, poradenské služby specialistů nebo služby lesnických servisních podniků, dále se to týká služeb v souvislosti s využíváním k rekreaci, péstebních opatření v oblasti ochrany přírody a krajiny nebo v souvislosti s opatřeními na ochranu před účinky přírodních nebezpečí. Ze strany vlastníků lesů dále existují další marketingové aktivity a nabídky zákazníkům, které je možno shrnout pod označení speciální lesnické trhy, které hrají důležitou roli pro jednotlivé závody (odbyt lesních produktů – houby, vánoční stromky, lesní plody, med; pronájmy honebních pozemků, prodej povolenek k lovu, prodej ulovené zvěře, pronájmy pozemků pro jiné účely (např. stanové tábory) (COLEMAN BRANTSCHEN 1998)).

Ekonomická existence podniků a závodů lesního hospodářství však ve vysoké míře závisí na úspěchu na trhu se dřevem. Prodej surového dřeva, které díky své velké rozmanitosti v závislosti na druhu dřeviny, rozměrech a kvalitě, umožňuje výrobu

různých výrobků, dociluje lesní hospodářství převážnou část svého obratu a svých výnosů (JÖBSTL 1994).

3.2 Marketingové koncepce

To, jak se vymezit vůči zákazníkům či trhům určují následující marketingové koncepce (KOTLER AT AL. 2013):

- Koncepce výroby

Zákazníci chtějí výrobky, které jsou k dispozici a mají výhodné náklady. Marketing se v tomto případě soustřeďuje na nízké ceny, a to cestou efektivní nízkonákladové výroby a celoplošné distribuce.

- Koncepce výrobku

Zákazníci dávají přednost výrobkům, které uspokojují nejvyšší míru uspokojování potřeb. Zákazník je ochoten zaplatit vyšší cenu za odpovídající kvalitu. Marketing je zaměřen na výrobu dobrých výrobků a na jejich zlepšování.

- Koncepce prodeje

Zákazníci nekupují sami od sebe, bez speciálních opatření výrobce, výrobek v nabízeném množství. Výsledkem je koncepce, která nabízí výrobek i pomocí přesvědčování zákazníka o nabízeném výrobku i pomocí agresivních technik.

- Koncepce marketingu

Zákazníci jsou bráni jako partneři, kteří mají své názory, postoje, hodnoty a potřeby. Tato koncepce se výrazně vymezuje od koncepce prodeje. Základem koncepce marketingu je poznávat a naplňovat potřeby zákazníků, což se děje například průzkumy trhu, a přizpůsobovat jim tak výrobní program podniku.

Ve veřejném sektoru, kde jsou procesy výkonů správy a jejich vztahů k zákazníkům definovány politickými aktéry, získává orientace na zákazníka na významu. Ve vztahu k lesnímu hospodářství je důležité znát názor veřejného sektoru, protože ten dává finanční zdroje, které umožňují poskytování požadovaných služeb v dostatečném množství a v požadované kvalitě. Bezprostřední příjemci služeb, případně spotřebitelé, však mají často jen nepřímý vliv na konkrétní cíle a na schvalování prostředků, potřebných pro realizaci. Tato rozhodnutí činí politici prostřednictvím veřejných korporací. Tyto nepřímé směnné vztahy hrají klíčovou roli pro vytváření marketingu

v oblasti veřejných nositelů rozhodnutí a správ. Jen při vysoké a dlouhodobé spokojenosti zákazníků mohou tyto veřejné korporace zajišťovat potřebné financování pro provádění svých výkonů. Rozhodující potenciál změn a vývoje odbytových trhů lesního hospodářství spočívá v důsledném přizpůsobování se potřebám zákazníků (SCHMITHÜSEN 2009).

K charakteristickým rysům dřeva a výrobků ze dřeva, které mají význam z hlediska uspokojování potřeb zákazníků, budování speciálních trhů se dřevem patří:

- Dřevo se používá jak pro účely konečné spotřeby, tak i pro další zpracování (jedná se o spotřební i investiční zboží).
- Ze dřeva jsou vyráběny nejrůznější výrobky, které jsou ve vzájemné konkurenci. Dřevo a výrobky z nich jsou často ve vzájemné konkurenci s jinými materiály.
- Variabilita dřeva jako materiálu je charakteristickým rysem a přináší výhodu pro zákazníky, na druhé straně tato variabilita přináší technologické problémy při výrobě, které jsou však řešitelné.
- Výrobky ze dřeva se považují za moderní. Dřevo jako takové je současnou společností vnímáno jako materiál pružný, mnohostranný a trvale využitelný (do značné míry je dřevo neutrální k CO₂), což přináší značnou přidanou hodnotu pro výrobce i zákazníky.

V procesu tvorby přidané hodnoty lesního hospodářství a dřevařského průmyslu jsou zúčastněny různé řetězce tvorby přidané hodnoty, které sahají od prodeje sortimentů surového dřeva přes stupně řemeslného a průmyslového zpracování až po vyrobené koncové produkty. Na konci procesů tvorby přidané hodnoty lesního hospodářství je velký počet konečných spotřebitelů výrobků ze dřeva a spotřebního zboží, vyráběného na základě dřevních vláken. Přání a potřeby konečných spotřebitelů podléhají výrazně rychlejší a silněji proměnlivým změnám, než je tomu u mezičlánků řetězce (FREY 2005).

3.3 Průzkum trhu

Volba vhodných marketingových opatření spočívá na empiricky zjištěných základech. Primárním úkolem průzkumu trhu je systematický sběr, vyhodnocování a interpretace informací, které dávají informaci a aktuální a možné budoucí situaci na trhu (THOMMEN & ACHLITNER (2006) in SCHMITHÜSEN 2009). Průzkum trhu se provádí dle sociálních vědeckých metod a lze ho rozdělit na:

- Primární průzkum trhu, kdy dochází k přímému zjišťování informací od zákazníků či zájmových skupin (terénní průzkum).
- Sekundární průzkum trhu, kdy se již známé informace a podklady cíleně vyhodnocují pro zadaný problém. Využívá se pro něj vnitropodnikové zdroje informací, statistické údaje statistického úřadu, tiskové podklady, informace z publikací svazů a ústavů pro průzkum trhu apod.

Podle (SCHMITHÜSEN 2009) se aktivity v oblasti průzkumu trhu v lesním hospodářství soustřeďují hlavně na důležité trhy investičních celků. Naproti tomu průzkumy o marketingu výrobků ze dřeva na trzích konečných spotřebitelů jsou v sektoru spíše vzácné, což je třeba do budoucna brát stále více v úvahu.

3.4 Sociologický výzkum

Pojem sociologický výzkum lze chápat jako cílevědomé, systematické a organizované získávání, zpracování a interpretaci informací o sociální dimenzi objektivní reality (NOVÝ, SURYNEK 2006). Sociologický výzkum je důležitým nástrojem pro poznávání postojů, hodnotových orientací, názorů různých zájmových skupin (SEDLÁKOVÁ 2014). Funkce sociologického výzkumu spočívá především v poznávací funkci, ale není to jeho jediná funkce. Dále to může být například funkce motivační či kontrolní. V sociologickém výzkumu lze použít indukci nebo dedukci, metody kvalitativní nebo kvantitativní.

3.4.1 Induktivní metoda

Tato metoda je charakteristická tím, že začíná pozorováním, v kterém si všímá pravidelností, jaké v objektivní realitě existují. Tyto vypořádané pravidelnosti se popisují formou předběžných závěrů, které se znovu ověřují pozorováním. Po dokončeném druhém pozorování se formuluje nová teorie vycházející z tohoto procesu (MAJEROVÁ ET AL. 2008).

3.4.2 Deduktivní metoda

Na rozdíl od induktivní metody, která vychází z pozorování na základě které se formuluje nová teorie, se v deduktivní metodě vychází z obecně formulovaného problému, který je podrobněji rozveden v konkrétních hypotézách. Hypotézy navrhují, jaké spojení mezi proměnnými bychom měli najít. Po ustanovení hypotéz následuje

samotný sběr dat. V případě, že je naleznuta spojitost mezi sebranými daty a předpokládanému vzorci v hypotézách, pak přijímáme hypotézy jako platné (MAJEROVÁ ET AL. 2008).

3.4.3 Kvantitativní výzkum

Obecná představa sociologického výzkumu se spojuje zpravidla s kvantitativním výzkumem. Kvantitativní výzkum je zaměřen na následující charakteristiky jevů:

- Rozsah výskytu, to znamená četnost výskytu určitého jevu nebo zastoupení jevu v určité oblasti.
- Frekvenci, to znamená projev složek sociálního jevu v čase.
- Intenzitu představující sílu jednotlivých složek či vlastností sociálního jevu.

Pro měření kvalitativně odlišných skutečností a jejich poměrování mezi sebou je nutné kvality převést na homogenní třídu jevů (množství vyjádřitelné číslem) (NOVÝ, SURYNEK 2006). V kvantitativním výzkumu je získáván omezený počet informací o velkém množství jedinců za účelem ověření jasně formulovaných hypotéz. V kvantitativním výzkumu dochází k preferenci deduktivního přístupu, což znamená, že se vychází z obecně pojatého problému či teorie. Formulace hypotéz o vztazích mezi proměnnými probíhá tak, aby byla zajištěna schopnost ověřit pravdivost těchto hypotéz následným sběrem dat. V kvantitativním výzkumu je snahou vymezit výzkumný problém, co nejpřesněji tak, aby byla co nejsnáze možná ověřit si platnost přesně naformulovaných hypotéz (JANDOUREK 2003).

3.4.4 Kvalitativní výzkum

Úkolem kvalitativního výzkumu je odhalovat neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně-psychických jevech. Kvalitativní výzkum se snaží zachycovat neznámé skutečnosti (jevy) v jejich dynamice – zkoumá jejich vlastnosti a strukturu. V kvalitativním výzkumu je snahou pochopit smysl jednajících sociálních subjektů, cílem takového výzkumu je vytvoření popisu nebo logické konstrukce celku sociálního jevu (NOVÝ, SURYNEK 2006).

Dle Centra pro výzkum veřejného mínění je základním rysem kvalitativního výzkumu dát průchod myšlenkám respondenta a sledovat jeho vlastní strukturaci problému. Díky tomu kvalitativní výzkum vyniká tím, že přináší možnost pochopení významu, který respondent přiřazuje věcem, vztahům, motivacím apod. Tento druh výzkumu může být

realizován zcela samostatně nebo v návaznosti na kvantitativní výzkum k prohloubení jeho poznatků.

Kvalitativní výzkum může být prováděn například metodou tzv. skupinové diskuze, které se účastní většinou 8-12 osob v délce trvání 1-2 hodin. Diskuzi vede zkušený moderátor, který v diskuzi udržuje dané téma. Skupinová diskuze vyniká interaktivitou to znamená, že přináší stimul myšlenkám a zkušenostem, které by jinou cestou nemuseli vytanout na povrch. Další z metod je tzv. hloubkový rozhovor, který vede výzkumník s jednou osobou po dobu 45-90 minut. Cílem je hlubší vhled do osobních názorů a zkušeností konkrétního člověka.

3.5 Struktura vědeckovýzkumného procesu

Z obecného pohledu mají všechna výzkumná šetření velmi podobnou základní strukturu a musejí projít určitými danými fázemi. V každém výzkumném šetření lze identifikovat podle SEDLÁKOVÉ (2014) tři základní fáze:

- Příprava
 - stanovení cíle výzkumu
 - formulace výzkumných otázek
 - určení cílové populace
 - navržení základní výzkumné strategie
 - volba výzkumné metody a techniky
- Realizace
 - příprava výzkumného nástroje
 - výběr zkoumaného vzorku
 - sběr dat
 - analýza dat
- Závěry
 - interpretace dat
 - teoretické zobecnění poznatků
 - vypracování závěrečné zprávy
 - publikace závěrečné zprávy o výsledcích
 - zhodnocení kvality provedení celého šetření

3.6 Dotazování

Pod pojmem dotazování si lze představit proces pokládání otázek respondentům neboli dotazovaným. Z takto získaných odpovědí získává řešitel projektu základní primární údaje. Dotazování probíhá formou dotazníku, který může dle zvolené techniky dotazování být písemný, telefonický, osobní, nebo elektronický.

Dotazník je klasickým nástrojem používaným v sociologickém výzkumu. Výhodami dotazníku je relativně rychlý sběr dat ve velkém množství, přičemž získaná data lze využít jak v kvantitativním, tak v kvalitativním výzkumu. Při dodržení pravidel tvorby dotazníku jsou získané výsledky z něj obecně reliabilní (MAREŠ 2006).

Nejčastěji používanou technikou dotazování je využití písemného dotazování. Sám respondent se rozhoduje, zda dotazník vyplní či ne. Výhodou písemného dotazování jsou nízké náklady na vytvoření dotazníku, dále je zaručena anonymita respondenta. Respondent má v případě písemného dotazníku dále dostatek času na jeho vyplnění, záleží čistě na respondentovi, kolik času vyplňováním dotazníku věnuje. Nevýhodou písemného dotazování je nízká návratnost dotazníků, která se pohybuje kolem 5-30 %, dále nejednoznačnost autorství při vyplňování a značná neovlivnitelnost struktury výběrového souboru.

Dalším technikou dotazování je osobní dotazování, které je založeno na přímé komunikaci s respondentem, takzvaně tváří v tvář „face to face“. Předností tohoto typu dotazování je přímá zpětná vazba mezi tazatelem a respondentem a vysoká spolehlivost získaných údajů. Nevýhodami osobního dotazování je vyšší nákladovost, potřeba většího množství času pro získání dat a tím logicky vyplývající nutnost dobré organizace práce sběru dat (SEDLÁKOVÁ 2014).

3.6.1 Tvorba dotazníku

Při sestavování dotazníku je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl dotazníkového průzkumu. Dalším neméně důležitým faktorem je logicky a stylisticky správně připravit konkrétní otázky. Podceněním správné tvorby otázek může dojít k velkému zkrácení odpovědí a celkových výsledků.

Etapy tvorby dotazníku:

- stanovení seznamu informací, které mají být zjištěny,
- určení způsobu dotazování,
- specifikovat cílovou skupinu respondentů,

- otázky konstruovat tak, abychom získali data, která chceme zjistit na základě našich hypotéz,
- konstrukce celého dotazníku,
- pilotáž.

Důležitým prvkem tvorby dotazníku je vycházet ze stanovených cílů výzkumu, které jsou určeny na začátku každého výzkumu. Snahou je na základě konkrétních cílů výzkumu vytvořit seznam informací, které je třeba zjistit, aby byly stanovené cíle výzkumu dosaženy. Do dotazníku jsou následně vybrány jen ty otázky, které mají rozhodující význam pro získání potřebných údajů.

To, jaký typ dotazníku v konkrétním výzkum zvolíme záleží především na tom, jakou techniku dotazování jsme zvolili. U písemného dotazování je kladen důraz především na přesnou a jednoznačnou formulaci otázek, protože respondent vyplňuje dotazník sám. U osobního dotazování je situace jednodušší, při vyplňování je přítomen, jak respondent, tak tazatel (NOVÝ, SURYNEK 2006).

3.6.2 Dramaturgie dotazníku

Vhodné uspořádání otázek v dotazníku představuje takzvaná dramaturgie dotazníku, do které patří také grafické zpracování dotazníku, které má respondenty zaujmout. Na tom se podílí barevnost, kvalita tisku, použitý druh papíru, délka dotazníku, příslibení výsledků výzkumů, záštita organizace apod. Na začátek dotazníku je vhodné umístit jednodušší otázky, které uvádějí do tématu (KAUFMANN 2010).

3.6.3 Otázky v dotazníku

Dle variant odpovědí lze klasifikovat jednotlivé otázky do dvou skupin a to:

- otevřené otázky,
- uzavřené otázky,
- polouzavřené otázky.

Otevřené otázky umožňují obsáhlejší, nestandardizované odpovědi, které tazatel musí pečlivě zaznamenat. Výhody u tohoto typu otázek je lepší pohled na odpověď respondenta, možné pochopení postoje respondenta, respondentova možnost vyjádřit názor na danou problematiku. Nevýhodami jsou především problémy při správné interpretaci odpovědi respondenta, jak takové odpovědi kvantifikovat, dále se jedná o

velmi časově náročné dotazování. Určité zkrácení výsledků mohou dále přinést vyjadřovací schopnosti respondenta.

Uzavřené otázky na rozdíl od otázek otevřených umožňují vybrat odpověď z předem daných variant možných odpovědí.

Dle počtu variant se uzavřené otázky dále dělí na:

- Dichotomické, které umožňují pouze jednu ze dvou možných variant odpovědí (typickým příkladem je odpověď ano-ne).
- Trichotomické otázky umožňují respondentovi, v případě, že nemá na danou věc názor nebo si odpovědi není jistý zvolit odpověď například „nevím“, „nejsem si jist“ apod.
- Polytomické otázky umožňují výběr odpovědí z více variant. Rizikem výběru z více odpovědí může být určité navádění respondenta k určité odpovědi, toho je třeba se vyvarovat.

Dělí se dále na:

- výčtové (možnost výběru jedné nebo více odpovědí),
- výběrové (možnost výběru pouze jedné odpovědi).

Polouzavřené otázky spojují dvě výše popsané typy otázek. Tento typ otázek předkládá respondentovi varianty odpovědí a variantu únikovou tzn. odpověď „jiné“, „další“ a možnost doplnit krátkou vlastní odpovědí.

Neméně podstatným faktorem k vyjádření postojů a názor respondenta je takzvané škálování. Forma otázky, kterou žádáme respondenta o zařazení zkoumaného problému (například postoje, názoru) na určitou stupnici, nazýváme škála.

Škála je vyjádřena buď verbálně (např. „velmi spokojen“, „spíše spokojen“, „velmi nespokojen“) nebo graficky (např. formou stupnice, kdy respondent vybírá mezi dvěma póly tu nejvhodnější, pro něj, hodnotu), případně číselně (např. „5 – velmi souhlasím“, „4 - spíše souhlasím apod.).

3.6.4 Formulace otázek

Důležitým faktorem správně postaveného dotazníku jsou dobře formulované otázky. Logická struktura dotazníku, jeho dynamika a délka pomáhají respondentovi udržet pozornost a zájem respondent. Podle JARRETT & GAFFNEY (2009) jsou nejdůležitější tyto zásady:

- Použití takového jazyka, aby mu respondenti rozuměli.

- Otázka musí být položena jednoznačně tak, aby všichni respondenti rozuměli otázce stejně.
- Otázka by vždy měla směřovat pouze na jednu věc to znamená vyvarovat se tzv. dvouhlavňovým otázkám, které vyžadují jednu odpověď o dvou nebo více věcech najednou (např. *„Jak často navštěvujete les a chodíte do přírody?“*). Respondent, který chodí kolem rybníka každý den na procházku se svým psem může mít na otázku stejné skóre jako respondent, co chodí každý den na hodinové procházky do lesa.
- Nepokládat návodné otázky, např. sugestivně položený dotaz *„Všeobecně se ví, že časté teplotní výkyvy např. sucho poškozují lesní porosty. Vnímáte sucho jako hrozbu pro naše lesy?“*
- Je třeba se vyvarovat používání záporů. Otázka *„Souhlasíte s tím, že kácet stromy bez povolení by se v lesním porostu nemělo?“* zní zbytečně komplikovaně.
- Je potřeba používat pojmy, které mají pro každého stejný význam. To se týká především časových určení „zřídka“, „málo“, „hodně“ apod. Každý tato časová určení vnímá jinak.
- Otázky by měly být seskupeny podle smyslu v logickém rámci tak, aby se respondent neztratil v kontextu.
- Je důležité nabídnout respondentovi všechny možnosti odpovědí. I odpověď „nevím“ nebo „jiné, uveďte jaké“ je důležité pro následné vyhodnocení dotazníku.

Otázky lze podle KOZEL (2006) rozlišit na tyto dvě hlavní skupiny:

- Nástrojové otázky slouží k určení podmínek, ze kterých budou pokládány otázky, které se týkají zkoumaného tématu.

Tento typ otázek se dále dělí na:

- Kontaktní (psychologicko-funkční) – v dotazníku je tento typ otázek umístěn na začátku a konci. Nejprve navazují a na závěr ukončují kontakt a spolupráci s respondentem. Tento typ otázek pomáhá respondentovi dostat se blíže do tématu. Otázky jsou to vesměs jednoduché, jejich zodpovězení je snadné.

- Filtrační (screeningové) – v dotazníku je tento typ otázek umístěn na začátku nebo před důležitými výsledkovými dotazy. Jejich funkcí je, aby některé otázky byly kladeny jen vybraným respondentům.
- Analytické – tyto otázky slouží k dalšímu třídění (analýze) respondentů, nejčastěji se s nimi lze setkat ve formě tzv. demografických otázek. Mají formu uzavřených otázek, což usnadňuje následné zpracování.
- Kontrolní – jejich cílem je ověřit pravdivost některých odpovědí, především těch, které se týkají hlavních výzkumných hypotéz. Pokud je na základě takto položených dotazů zjištěn rozpor je třeba zvážit, jak s takovým dotazníkem dále pracovat např. nevyhodnocovat konkrétní otázku, dotazník přepracovat apod.
- Výsledkové otázky se týkají konkrétní zkoumané tematiky. Pomocí těchto otázek zjišťujeme od respondentů jejich zkušenosti, znalosti, názory, postoje a motivy.

Tento typ otázek se dále dělí na:

- Nominální, které poskytují slovní vyjádření zkoumané skutečnosti.
- Měřítkové, které umožňují daný jev měřit. Měření bývá vyjádřeno konstatováním určité skutečnosti (líbí × nelíbí), kvantitativní stupnicí nebo kvalitativní škálou.
- Dokreslující, které pomáhají upřesňovat předchozí dva typy otázek.

3.6.5 Řazení otázek

Velmi důležitým faktorem je to, jak jsou otázky v dotazníku řazeny. Jednotlivé otázky se totiž neuplatňují izolovaně, ale v určitém kontextu. Každá z předchozích otázek ovlivňuje odpověď na následující otázku. Je proto důležité řadit ty otázky, které by mohly ovlivnit odpovědi na jiné otázky, těmto otázkám nepředcházely.

Zpravidla jsou otázky v dotazníku řazeny následovně:

- úvodní – jejichž cílem je navázání kontaktu s respondentem, představení výzkumu nebo tazatele, vysvětlení účelu výzkumu a vzbuzení důvěry dotazovaného,
- filtrační – chceme zjistit, zda se jedná o správného respondenta, zda nám může přinést požadované informace,
- zahřívací – představují obecnější otázky zaměřující se na vybavování z paměti,

- specifické, taktéž věcné – se týkají předmětu šetření a jsou zaměřeny na zjišťování informací nezbytných k objasnění zkoumaného problému (FORET 2008).

3.6.6 Formální úprava dotazníku

Dotazník by měl být pro respondenta atraktivní, to se týká vzhledu, ale i rozsahu, který je představován počtem otázek. Otázky by měly být uspořádány přehledně, měl by také být zachován prostor pro odpovědi na otevřené otázky. V dotazníku by se v textu měl diferencovat typ písma, který je určen pro respondenta a text určený pro tazatele.

3.6.7 Pilotáž

Pilotáž znamená konečné ověření dotazníku v praxi. Smyslem pilotáže je najít nedostatky dotazníku, které by mohly negativně ovlivnit výsledky šetření. Jedná se o formální úpravu dotazníku, především jeho délku, prostorové rozvržení, sekvenci otázek a formát otázek. Dále se testuje formulace otázek, zda jsou pro respondenta jasné a srozumitelné. Dalším důležitým testovaným kritériem je to, zda se získané údaje budou dobře zpracovávat a analyzovat. Toto konečné ověření (pilotáž) dotazníku se testuje na malém počtu respondentů, kteří nejsou do problému vtaženi.

Po dokončení pilotáže se připraví konečný koncept dotazníku, který bude použit při výzkumu.

3.7 Lesní hospodářství ve vztahu k obyvatelům

Podle NEWMANA (2001) se lesy jako obnovitelné přírodní zdroje vyznačují schopností vlastní organizace, propojením a schopností přizpůsobit se měnícím se podmínkám prostředí, komplexními organizačními strukturami a schopností funkčního utváření. Možnosti využívání lesů jsou určovány danými podmínkami stanoviště a dynamikou rozvoje lesní vegetace. Význam má prostorová diferenciacie lesů, rozmanitost biodiverzity, schopnost vlastní obnovy a samoregulace v měnícím se prostředí. Využívání přirozeného potenciálu lesa lidmi umožňuje ekonomický a kulturní vývoj, který ve velké míře ovlivňuje lesy (SCHMITHÜSEN 2009).

Lesy mají různý význam pro obyvatelstvo – jejich využívání je důležitým ekonomickým faktorem. Využívání lesů není libovolná a bezplatná mobilizace

výrobních prostředků a spotřebních užitků. Trvalé lesní hospodářství vyžaduje investice pro udržování produktivity a přizpůsobování intenzity využívání vytvořeného přírodou. K tomu je třeba vytvořit politicky a ekonomicky vhodné prostředí.

Lesní hospodářství tak, jak jej známe dnes se vrací k významu dřeva jako nosiče energie a suroviny pro rozvoj obchodu a průmyslu. S tím je na většině lesních území spojen definitivní přechod k trvalému obhospodařování lesa. Jsou vypracovávány lesní hospodářské plány (osnovy), které přizpůsobují intenzitu využívání dlouhodobé produkční schopnosti lesních porostů.

3.7.1 Vlastníci lesa a užívací práva

Lesy představují pozemkové vlastnictví, které je jednoznačně definované a prostorově vymezené. V rámci stávajících zákonných úprav mohou vlastníci těchto pozemků těmito produkčními faktory (lesní půda a lesní porosty) volně disponovat. Vlastníci rozhodují o způsobu, rozsahu využívání a o cílech obhospodařování lesa, stejně tak odpovědnost za jeho udržování je na jejich straně.

Aktuální rozdělení vlastnictví lesa je výsledkem vývoje, který je určen sociálními, ekonomickými a politickými faktory. K rozsáhlým změnám vlastnictví došlo v roce 1990 cestou restitucí lesního majetku, zestátněného po druhé světové válce, nástupem komunistické strany k moci. Reprivatizace vedla ke značné části podílů privátních lesů. Stejně tak vznikly i nové lesní plochy ve vlastnictví obcí a jiných veřejných korporací. V České republice je k roku 2016 (Zpráva o stavu lesa lesního hospodářství ČR 2016) 58 % lesů státních (největší podíl (48 %) zaujímají lesy podniku Lesy ČR, téměř 5 % vojenské lesy a 4 % zaujímají lesy pod hlavičkou Ministerstva životního prostředí (národní parky, chráněná krajinná území, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky)). Lesů ve vlastnictví fyzických osob bylo k roku 2016 19 %, ve vlastnictví měst a obcí 17 %, ve vlastnictví právnických osob jsou to 3 %, ve vlastnictví církví 2 % a ve vlastnictví lesních družstev 1 %.

Existuje zde rozdíl mezi privátním lesem (lesní plochy privátních vlastníků a soukromoprávních korporací) a veřejným lesem (lesní plochy ve vlastnictví veřejnoprávních korporací a státu). Privátní vlastníci lesa mají obecně zájem na výnosech z produkce dřeva, což je zájem i veřejných vlastníků lesa. Navíc však často existují další velmi vyhraněné zájmy veřejných a soukromých vlastníků lesa ve vztahu k budování infrastruktury, k využívání pro rekreaci a volný čas, ochrany přírody a péče

o krajinu. Majetkoprávní status lesních ploch je tak důležitým znakem při posuzování obchodních možností lesního hospodářství.

3.7.2 Princip obecného užívání lesa

Do všech lesů v České republice má každá osoba právo vstupu. Toto právo je nazýváno jako právo obecného užívání lesů. Pro vlastníka lesa se jedná o veřejnoprávní omezení vlastnického práva. Toto právo volného vstupu do lesa je dáno důležitostí mimoprodukčních funkcí. Právo vstupu platí do všech lesů, mimo lesy určené pro obranu státu. Princip obecného užívání lesů zakotvuje také právo sbírat pro vlastní potřebu lesní plody a suchou klest. Umožnění vstupu do lesů, ale na druhou stranu předpokládá šetrné chování k lesu samotnému (CEMPÍREK 2013).

3.7.3 Multifunkční lesní hospodářství

Pro pochopení výrazu multifunkčního lesního hospodářství je důležitá definice pro trvalé obhospodařování lesů, která byla přijata Evropskou konferencí ministrů k ochraně lesů v roce 1994 v Helsinkách. Tato formulace směřem k trvalému obhospodařování lesů vyžaduje udržování lesů jako velkoplošných ekosystémů a jejich využívání tak, aby mohly trvale splňovat důležité sociální, ekonomické a kulturní potřeby lidí. Zajištění biodiverzity, udržování a zvyšování produktivity lesních porostů. Dále také dostatečnou obnovu a vitalitu lesních porostů (VYSKOT et al. 2013).

Multifunkční lesní hospodářství je tedy vztaženo nejen na produkci dřeva, ale na všechny druhy využívání a jejich vliv na lesní ekosystém. Jde zejména o zajišťování ochranných účinků lesa pro sídliště a dopravní cesty, využívání lesa v oblasti rekreace a turistiky, udržování a podporu biodiverzity, ochranu půdy a spodních vod a povodí. Lesní hospodářství je tak možno pružně přizpůsobovat různým společenským preferencím, které jsou vztaženy k současným hodnotám a potřebám (KOHM 1997).

V dnešním lesnictví a při tvorbě provozních výkonů je důležité optimalizovat produkci suroviny a nabídku služeb v rámci multifunkčního obhospodařování lesa s ohledem na různé časové horizonty. V tabulce 1 jsou sumarizovány privátní a veřejné zájmy o udržování a využívání lesa.

Tabulka 1: *Privátní a veřejné zájmy o udržování a využívání lesa. Zdroj: dle SCHMITHÜSEN 2009.*

Členění zdrojů		Druh zájmů	Příklady
Ekonomické zdroje	provozně-ekonomické	<i>produkce:</i> dřeva, jiných surovin, potravinářských a agrolesnických produktů <i>produkce pro:</i> použití v oblasti řemesel, v průmyslovém vývoji a pro vlastní potřebu	surové dřevo, řezivo, dýhové dřevo, výroba nábytku, vánoční stromky, kles, tříslovina, lesní plody, osivo
	přímé a nepřímé národohospodářské aspekty	<i>přímo:</i> pracovní místa, tvorba hodnot z produkce dřeva a z jiných odbytově orientovaných oblastí	sektory, obory, podniky, závody
		<i>nepřímo:</i> zajištění infrastruktury, rekreace a turistika, přínos k regionálnímu vývoji	dopravní osy, horské regiony, živnosti, obchod
	ochrana: před erozí a živelnými nebezpečími	ochrana půdy, vody	hrazení proti sesuvům půdy, výsadba ochranných lesů, hrazení bystřin
Ekologické zdroje	regulátor pro vodu, vzduch a klima	ukládání CO ₂ , akumulace CO ₂ , produkce neutrální k CO ₂	
	Přírodní a krajinné zdroje	ochrana přírody a krajiny	přírodě blízké obhospodařování lesa, chráněná území, lesní rezervace, turistické stezky, vyhlídky, ohniště
Kulturní a sociální zdroje	biodiverzita	prostor pro blízkou i vzdálenou turistiku	
	prostor pro rekreaci a využívání volného času		
	domov	dobrý zdravotní stav, orientace, vzpomínky	stopy osídlení, pozůstatky lidské činnosti, lesní školky, udržování a péče o kulturní krajinu
	kulturní svědectví	volný prostor, reflexe	
historie	sociální integrace, osobní identifikace a tradice		
osobní a sociální identita			

Moderní multifunkční lesní hospodářství dále poskytuje velké množství služeb (viz tabulka 2).

Tabulka 2: *Spektrum služeb a zboží v rámci lesního hospodářství. Zdroj: (SCHMITHÜSEN 2009).*

Lesnické služby:	
Aktivity pro / v rámci	<ul style="list-style-type: none"> • rekreace
	<ul style="list-style-type: none"> • ochrany přírody
	<ul style="list-style-type: none"> • ochrany objektů
	<ul style="list-style-type: none"> • tvorby krajiny
	<ul style="list-style-type: none"> • ovlivňování materiálového hospodářství v životním prostředí
	<ul style="list-style-type: none"> • vzdělání
	<ul style="list-style-type: none"> • činnosti pro třetí osoby
Lesnické zboží	<ul style="list-style-type: none"> • dřevo
	<ul style="list-style-type: none"> • jiné hmotné zboží (např. klest, kůra)
	<ul style="list-style-type: none"> • užívací práva

To, co se dnes chápe pod trvalým a pečujícím obhospodařováním lesa, se v průběhu času mění a rozšiřuje. Dnes pod tímto pojmem chápeme způsob využívání lesa, kdy se udržují přírodě blízké, stabilní a produktivní lesy, které jsou zároveň využívány pro rekreaci a vzdělávání.

3.8 Certifikace lesních porostů

Dle ÚHÚL (2014) byl proces certifikace lesů iniciován v 80. letech 20. století s cílem omezit ničení tropických pralesů při zajištění trvale udržitelného hospodaření s lesními porosty. Certifikace lesních porostů se postupně rozšiřovala i do střední Evropy, v České republice je certifikace tématem již od poloviny devadesátých let. Poradenství a služby při provádění certifikace na území ČR zabezpečuje Ústav pro hospodářskou úpravu lesů (ÚHÚL), který rovněž provádí i smluvně dohodnutá venkovní šetření na lesních majetcích, a to za úplaty Sdružení vlastníků a správců lesních majetků ČR. Aktivní certifikační systémy v ČR jsou PEFC Česká republika a FSC ČR.

Podstatou certifikace lesů je postup, v jehož průběhu nezávislá třetí strana (tzv. certifikační autorita) provádí hodnocení, zda vlastník lesů hospodaří na základě ekologických, ekonomických a sociálních standardů stanovených před zahájením vlastní certifikace. To, zda uvedené konkrétní vlastník lesů splňuje deklaruje písemné osvědčení (certifikát). Certifikované lesy mají význam pouze tehdy pokud je informace

o původu certifikované suroviny předávána dále ve spotřebitelském řetězci dřeva tzv. „Chain of Custody“ (C-o-C).

Certifikační systémy uznávají fakt, že trvalá a efektivní komunikace je nutná ke zvýšení veřejného povědomí zejména u koncových spotřebitelů.

Certifikace lesů je nástrojem:

- ke zlepšení pozice dřeva jako obnovitelné suroviny,
- pro lepší pohled na celý dřevozpracující průmysl,
- vedoucí ke zlepšení hospodaření v lesích.

Český model certifikace lesů vychází ze systému PEFC, který vychází z definic trvale udržitelného hospodářství daných šesti základními kritérii, které byly přijaty na ministerských konferencích na ochranu lesů v Evropě. PEFC poskytuje společný rámec na vzájemné uznávání nezávislých národních certifikačních systémů. Český model je rozdělen na dvě oblasti:

- certifikaci lesů,
- certifikaci navazujících spotřebitelských řetězců (C-o-C).

Organizace, která má certifikovaný spotřebitelský řetězec dřeva je oprávněna požádat o používání ekologické značky – loga PEFC. Výrobek s tímto logem pak značí, že pochází z lesů obhospodařovaných trvale udržitelným způsobem a že podporuje trvale udržitelné hospodaření v lesích.

Pro zákazníka (konečného spotřebitele) má takový výrobek jasný a ověřený původ. Jedná se tedy o nástroj, který pomáhá přesvědčit spotřebitele o tom, že dřevo použité na výrobu daného výrobku pochází z trvale udržitelného hospodaření v lesích.

Pro organizace, které C-o-C certifikát vlastní jednoznačnou výhodou zlepšení přístupu na trh, zlepšení vztahu se zákazníky a institucemi. Mimo to, certifikát vypovídá o morální vyspělosti organizace, která má zájem na zlepšování stavu životního prostředí.

Certifikace lesů propojuje tři základní roviny a to:

- ekonomickou – motivace vlastníků lesů,
- ochranu přírody a limitů, které bychom měli respektovat,
- rozvoj svobodné společnosti (spotřebitelská volba v plně tržním prostředí, ochrana veřejného statku – lesa, nástroj osvěty a rozvíjení hodnot trvale udržitelného hospodaření).

4. Metodika

Samotný výzkum probíhal na třech lokalitách v České republice – v Jizerských horách, na Křivoklátsku a na Jesenicku. Záměrně byly vybrány lokality s větší hustotou pohybu návštěvníků lesů, často turistů. Zadavatelem tohoto dotazníkového šetření byla společnost Lesnická práce s.r.o. Dotazníkové šetření probíhalo ve spolupráci s PEFC ČR. Primárním cílem bylo pomocí deseti jednoduchých otázek zjistit, co si návštěvníci lesů myslí o lesích a hospodaření v nich. Zadavatel výzkumu si je vědom potřeby znát názor veřejnosti, důležitosti s těmito názory dále pracovat a tam, kde je to možné přinášet veřejnosti objektivní informace, i proto se společnost Lesnická práce s.r.o. rozhodla podpořit zrealizovat toto dotazníkové šetření.

4.1 Charakteristiky zájmových území

4.1.1 Charakteristika zájmového území Jizerské hory

Jizerské hory jsou nejsevernějším českým pohořím. Východní část Jizerských hor zasahuje na polské území a dále navazuje na pohoří Krkonoše, na západě sousedí s Lužickými horami. Nejvyšším vrcholem české části hor je Smrk, který se nachází v nadmořské výšce 1124 m. Území Jizerských hor bylo v roce 1968 vyhlášeno chráněnou krajinnou oblastí (CHKO). Rozloha CHKO je 368 km². Jizerské hory jsou územím charakteristickým vysokou koncentrací přírodních hodnot, vázaných zejména na komplexy či fragmenty přírodě blízkých lesních ekosystémů a rašelinišť. Pro Jizerské hory je typická geomorfologie pohoří. V průběhu let zde vznikla kulturní krajina s převahou lesa a zemědělsky využívaným bezlesím, dále zde můžeme nalézt venkovská sídla s charakteristickými prvky dochované lidové architektury. Historický vývoj krajiny byl ovlivněn změnami vázanými na rozvoj průmyslové výroby (sklářství, textilní průmysl), dále změnami v důsledku poválečné výměny obyvatelstva v 2. polovině 20. století. Dalším zásadním mezníkem, již pro vyhlášenou CHKO Jizerské hory, byla imisní kalamita, které padla za oběť velká část lesních porostů. V současnosti je pro oblast CHKO Jizerské hory charakteristické rozsáhlé disturbované plochy a území s výjimečnými přírodními hodnotami, krajinou s ustupujícím industriálním využitím a oživujícími sídly (*dle AOPK ČR, Plán péče o CHKO Jizerské hory*).

Dle údajů ÚHÚL (*OPRL 21 – Jizerské hory a Ještěd*) zájmové území spadá do přírodní lesní oblasti (PLO) č. 21 – Jizerské hory a Ještěd. Podle dat z ÚHÚL má PLO č. 21 plochu 38 518 hektarů porostní půdy a 39 561 hektarů lesní půdy. Katastrální výměra území je pak 53 680 hektarů a lesnatost území je 74 %. PLO č. 21 zahrnuje tři LHC, a to LHC Nisa, LHC Frýdlant a LHC Polubný. Polovina území Jizerských hor leží nad nadmořskou výškou 650 m. Až ve 40 % případů jsou zastoupeny polohy v nadmořské výšce mezi 700-950 m. Lení půda v této nadmořské výšce zaujímá až 48 % lesní půdy celé PLO č. 21. V nadmořské výšce nad 950 m je zhruba 5 % území. 50 % území pak leží v rozmezí nadmořských výšek 450-650 m. V PLO č. 21 jsou zastoupeny třetí až osmý lesní vegetační stupeň (LVS) s dominancí šestého LVS. Převládajícím cílovým hospodářským souborem (CHS) je 53 – kyselá stanoviště vyšších poloh (9 840 ha/24,9 %), významněji je ještě zastoupen CHS 55 – živná stanoviště vyšších poloh (5 731 ha/14,5 %) a CHS 43 – kyselá stanoviště středních poloh (4 044 ha/10,2 %). Lesy hospodářské zaujímají plochu 33 357 hektarů (84,3 %). Lesy ochranné zaujímají plochu 6 149 hektarů (15,5 %) a lesy zvláštního určení plochu 55 hektarů (0,2 %). Jehličnany zaujímají 80 % porostní půdy. Z toho je zastoupení smrku ca 75 %. Významněji je zastoupen modřín (2,5 %) a borovice (1,6 %). Listnáče zaujímají celkem 20 % porostní půdy, nejvíce je zastoupen buk (10,3 %), bříza (3,4 %), dále to je dub a javor, které zaujímají zhruba 1 % porostní půdy.

4.1.2 Charakteristika zájmového území Křivoklátsko

Křivoklátsko leží na západním okraji Středních Čech a zabírá téměř celý geomorfologický celek Křivoklátské vrchoviny a severní cíp Plaské pahorkatiny. Území bylo 1. března 1977 organizací UNESCO uznáno jako biosférická rezervace v rámci programu „Člověk a biosféra“ (Man and Biosphere). Jako chráněná krajinná oblast bylo území vyhlášeno 24. listopadu 1978. Činnost člověka byla na tomto území vždy vázána na přírodní a geomorfologické zvláštnosti. Krajina na Křivoklátsku je hustě zalesněná a velmi členitá – velké množství údolí, potoků, říček a samotný kaňon řeky Berounky. Střední tok Berounky, jenž se v průběhu času zařizl do hlubokého údolí vytvořil prostor pro přirozenou vegetaci rozmanitých společenstev na strmých stráních kaňonu. Oblast Křivoklátska je mírně suchou oblastí. Ve vývoji území hrála také významnou úlohu velká obliba českých panovníků využívat křivoklátské lesy k lovům, proto zde nedošlo k velkoplošnému zásahu již v historických dobách a území tak zůstalo ušetřeno od

intenzivní kolonizace, díky tomu byl jeho další vývoj úzce spjat s přírodními fenomény, charakteristické pro tuto oblast – říční fenomén, který se projevuje v již zmíněném kaňonovitém údolí řeky a vrcholový fenomén, který se projevuje otevřeným bezlesím na některých vrcholech se suchomilnými trávničky a keřovými lemy, tzv. „pleše“.

Na Křivoklátsku je vymezeno celkem 27 maloplošně chráněných území o celkové ploše 1 262 hektarů. Od roku 2004 he v rámci soustava NATURA 2000 vyhlášeno 16 evropsky významných lokalit a Ptačí oblast Křivoklátsko (*dle AOPK ČR*).

Podle údajů zjištěných z ÚHÚL (*OPRL 8 – Křivoklátsko a Český kras*) zájmové území spadá do přírodní lesní oblasti (PLO) č. 8 – Křivoklátsko a Český kras. Celková rozloha území Křivoklátska činí 62 792 hektarů. Lesními porosty je pokryto 62 % plochy, což znamená, že 38 000 hektarů lesní půdy. Nadmořská výška oblasti je 210 m (tam, kde Berounka opouští území Křivoklátska, u obce Řevnice) - 617 m (Těchovín). Pro Křivoklátsko je charakteristický třetí lesní vegetační stupeň (LVS) (bukodubový), poněkud méně je zastoupený druhý LVS (bukodubový). Tyto vegetační stupně mají těžiště výskytu v živné a kyselé stanovištní řadě. Převažujícím cílovým hospodářským souborem (CHS) je 45 – živná stanoviště středních poloh (13 349 ha/25,73 %). Dále je více zastoupen CHS 43 – kyselá stanoviště středních poloh (6 904 ha/13,31 %), CHS 25 – živná stanoviště nižších poloh (6 765 ha/13,1 %), CHS 23 – kyselá stanoviště nižších poloh (6 589 ha/12,7 %) a CHS 21 – exponovaná stanoviště nižších poloh (6 160 ha/11,87 %). V menší míře, ale stále významné, zaujímají CHS 47 – oglejená stanoviště středních poloh (4 485 ha/8,64 %), CHS 41 – exponovaná stanoviště středních poloh (3 266 ha/6,29 %) a CHS 01 – mimořádně nepříznivá stanoviště (2 901 ha/5,59 %).

Jehličnany zaujímají 61 % porostní půdy. Smrk je zastoupen 32 %, dále je to borovice, která zaujímá 20 %, modřín (8 %) a jedle (1 %). Listnáče zaujímají 38 % porostní půdy. Nejvíce zastoupenou dřevinou je dub (15 %), dále buk (9 %), habr (6 %), 2 % zaujímají břízy a lípy, 1 % zastoupení mají pak dřeviny javory, olše, jasany, introdukovaní exoti. Poslední 1 % pak zaujímají holiny z těžeb.

4.1.3 Charakteristika zájmového území Jesenicko

Jesenická oblast (Východní Sudety) je geomorfologická oblast rozkládající se na pomezí polského a českého Slezska, východních Čech a severní Moravy. Území Jesenicka spadá pod CHKO Jeseníky. CHKO Jeseníky v pohoří Hrubý Jeseník byla vyhlášena 19. června roku 1969. Výměra oblasti je 744 km². Současné lesní porosty

jsou oproti původním lesům změněny, ale i přesto tvoří současné lesní porosty stabilizující součást krajiny CHKO. Celková plocha lesních porostů zaujímá 60 114 hektarů, lesnatost území je 81 %, což řadí Jeseníky na první příčku, co se lesnatosti CHKO týče. V celém CHKO Jeseníky tvoří lesy rozsáhlý, souvislý komplex. Pouze v okrajových částech na jihu a východě CHKO a v Bělé u Jeseníku se vyskytují drobné lesy v mozaice se zemědělskými pozemky a sídly (*dle AOPK ČR a OPRL 29 – Nízký Jeseník, OPRL 27 – Hrubý Jeseník*).

Z lesních vegetačních stupňů (LVS) dominuje 6. LVS – smrkobukový (37,45 %), dále 5. LVS – jedlobukový (28,57 %). Ostatními LVS, které jsou významněji zastoupeny jsou 7. LVS – bukosmrkový (18,8 %) a 8. LVS – smrkový (12,74 %). Cílový hospodářský soubor 55 – živná stanoviště vyšších poloh, dominuje v oblasti CHKI Jeseníky. Z dřevinného složení dominuje smrk (79 %), dále buk (17 %), jedle (1 %) a javor klen (3 %).

Lesy hospodářské zaujímají celkem 42 523 hektarů (73,6 %), lesy ochranné plochu 5 992 hektarů (10,37 %) a lesy zvláštního určení 9 257 hektarů (16,03 %).

4.2 Dotazníkové šetření

Pomocí metody dotazníkového šetření bylo dotázáno celkem 264 respondentů (Jizerské hory – 108 respondentů, Křivoklátsko – 69 respondentů, Jesenícko – 87 respondentů). Dotazník obsahoval celkem deset otázek zaměřených například na názory respondentů týkající se stavu zvěře v českých lesích, volného vstupu do lesa, lesního hospodářství a největších problémů, které v lesích vnímají, plochy lesů. Otázky byly koncipovány maximálně srozumitelně, aby se respondent mohl opravdu zamyslet a vyjádřit tak jasný názor. Některé z otázek umožňovaly individuální odpověď, tyto odpovědi jsou zmíněny u komentářů k jednotlivým otázkám. Samotné dotazníkové šetření proběhlo v srpnu roku 2017. Během vyplňování dotazníku respondenti měli možnost kdykoliv se na cokoli zeptat, předešlo se tím tak možnému nepochopení otázce, tento postup vedl také velmi často k diskusi, z které byla možnost získat další cenné informace o tom, jakým pohledem návštěvníci lesů vnímají les a lesní hospodářství v ČR. Takto získané poznatky jsou rozvedeny v samostatné kapitole Diskuze.

Před samotným dotazováním byl dotazník testován předběžným šetřením (pilotním průzkumem), které bylo zaměřeno především na strukturu otázek a jejich

srozumitelnost. Předběžné šetření bylo provedeno na deseti respondentech a jejich připomínky a podněty byly zapracovány do finální podoby dotazníku.

Finální verze dotazníku se sestávala z následujících otázek (celý dotazník je přiložen v příloze).

1. Co je pro Vás nejčastějším důvodem pro návštěvu lesů? (výlety a běh; jízda na kole; sběr hub, lesních plodů nebo klestu; fotografování, pozorování); jiné (uveďte prosím, co)
2. Jak často les navštěvujete? (jen o prázdninách či dovolené; několikrát měsíčně; několikrát týdně po většinu roku; tato návštěva lesa je výjimka)
3. Představte si, že jste majitel lesa: (ponechal bych volný vstup veřejnosti na svůj majetek; vstup bych omezil pouze na vybrané cesty; vstup bych zpoplatnil; vstup veřejnosti na svůj pozemek bych zakázal).
4. Co Vás při návštěvě lesa nejvíce rozladí? (motocykly a čtyřkolky v lesích; neprůchodná turistická cesta; omezení související s myslivostí (lov, obory); jiné (uveďte prosím, co); omezení v důsledku těžby a dopravy dříví a jiných lesnických činností; pohled na čerstvě vytěžený porost)
5. Které úlohy lesního hospodářství považujete za nejdůležitější? (ochrana druhů žijících a rostoucích v lesích; produkce dříví; vytváření pracovních míst, zejména pro obyvatele venkova; zadržování vody v krajině; zajištění rekreačních funkcí pro veřejnost; zajištění útočiště pro lesní zvěř)
6. Rozloha lesů v ČR: lesů dlouhodobě přibývá; lesů dlouhodobě ubývá; plocha lesů se víceméně nemění.
7. V čem spatřujete největší rizika pro lesy? (lesní požáry; škůdce (kůrovec); změny klimatu; jiné (uveďte prosím, co); nelegální těžba; těžba a následné využívání dříví; znečištěné ovzduší)
8. Zaznamenali jste aktuální zhoršování zdravotního stavu lesů způsobené přetrvávajícím suchem (nedostatkem srážek)? (ano; ne)
9. Jak vnímáte početnost hlavních druhů zvěře v lesích ČR (srna, jelen, jelen sika, prase divoké)? (zvěř je přemnožená a působí škody na lesních porostech; je v optimálním stavu; zvěře je v lesích málo a je třeba snížit její lov)
10. Víte, co znamená zkratka PEFC, popř. FSC? (ano; ne) (Dodatečně bylo respondentům vysvětlováno, že bychom rádi znali odpověď na otázku, zda ví, co znamená pojem certifikace, zda se s tímto pojmem někdy setkali.)

Pro kategorizaci hodnocení výsledků byly použity následující charakteristiky:

1. Lokalita (Jizerské hory; Křivoklátsko; Jesenicko)
2. Pohlaví (muž; žena)
3. Způsob dopravy (pěší; na kole)
4. Návštěva lesa probíhá (s rodinou (malými dětmi); bez rodiny)
5. Věková kategorie (15-20 let; 21-35 let; 36-50 let; 51-65 let; nad 65 let)
6. Bydliště (město – sídla nad 2 000 obyvatel; vesnice – sídla do 2 000 obyvatel)

Na lokalitě v Jizerských horách dotazování probíhalo v oblasti u obce Bedřichov, Josefův důl a v oblasti u Smědavské hory. Na Křivoklátsku dotazování probíhalo v oblasti u obce Skryje, u Krušné hory, u obce Hřebečnický a na lesních porostech u obce Křivoklát. Na Jesenicku byli respondenti dotazováni v oblasti obce Loučná nad Desnou, obce Karlova Studánka a obce Jeseník. Všechna dotazování probíhala v době letních prázdnin, počasí bylo na všech lokalitách v době dotazování slunečné. Díky době prázdnin a příjemnému slunečnému počasí bylo na daných lokalitách dostatek respondentů, kteří byli ochotní odpovědět na předkládaný dotazník.

5. Výsledky

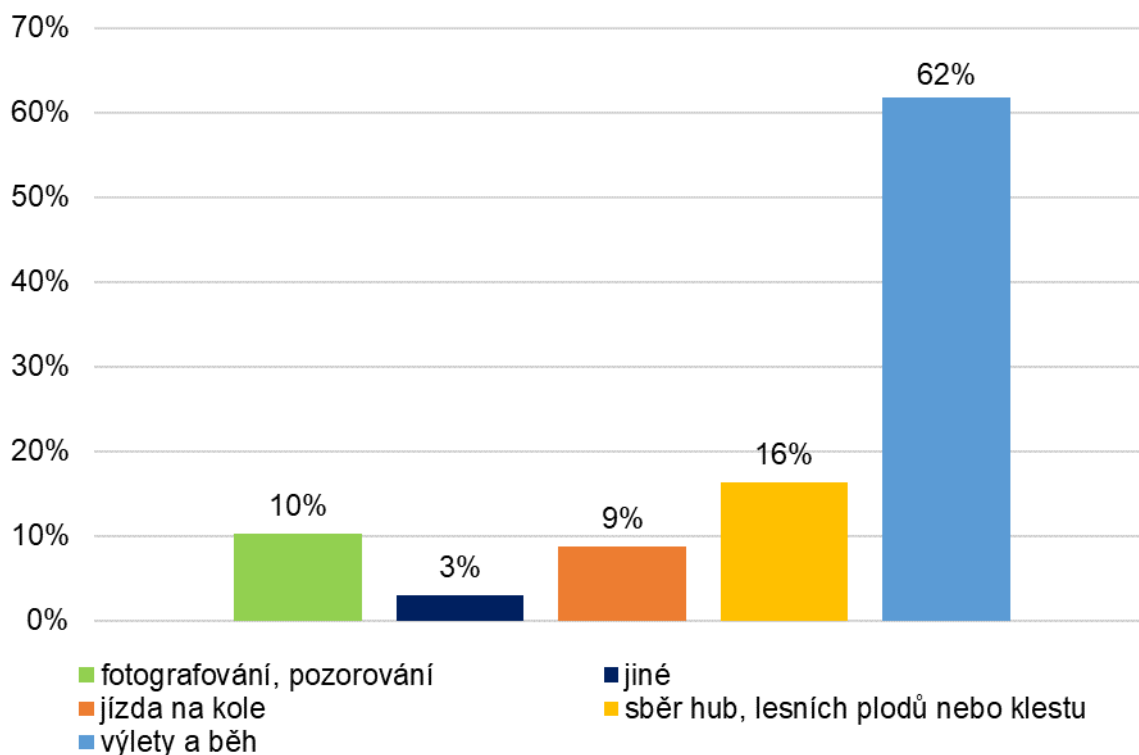
5.1 Demografické údaje respondentů

Převažovali respondenti ve věkové kategorii 36-50 let (100 respondentů/38 %), následovaly kategorie 21-35 let (56 respondentů/21 %), nad 65 let (42 respondentů/16 %), 51-65 let (39 respondentů/15 %) a věková kategorie 15-20 let (27 respondentů/10 %).

Věková kategorizace koresponduje s převahou návštěvy lesa s rodinou, v našem případě s malými dětmi, tedy těmi, kdo dotazník z důvodu věku nemohly vyplnit. Respondentů, kteří navštívili les s dětmi bylo 58 %.

5.2 Co je pro Vás nejčastějším důvodem pro návštěvu lesů?

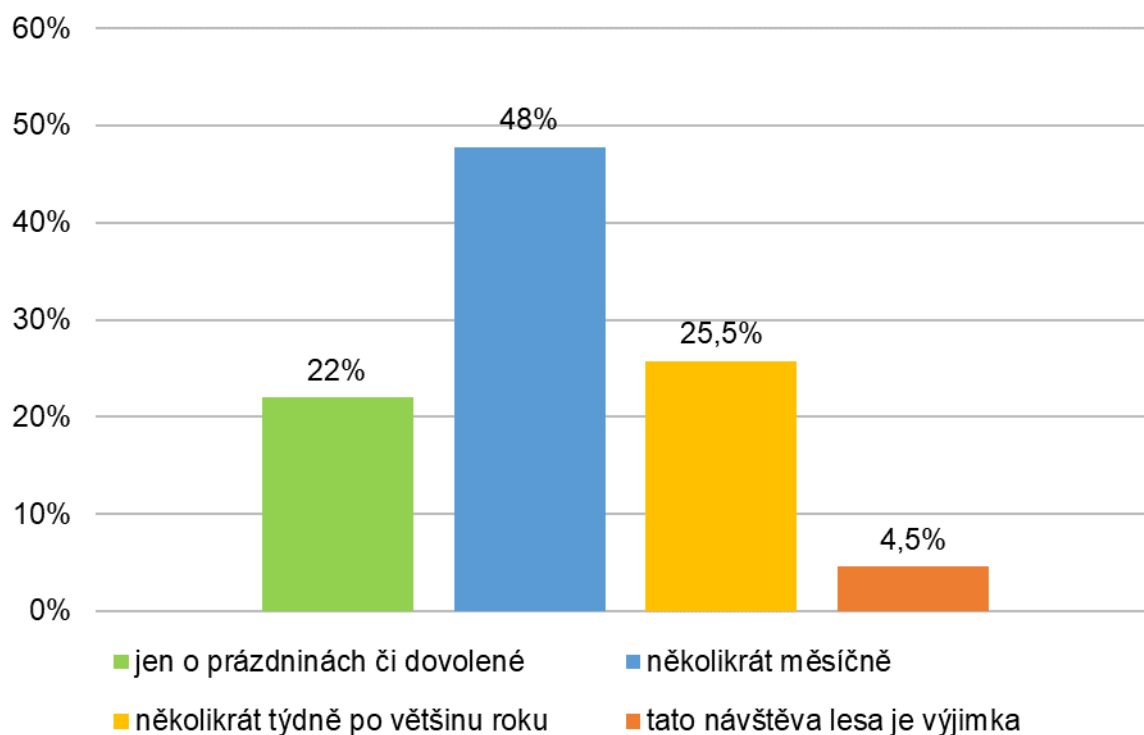
Jak je patrné z **grafu 1** v 62 % respondentů uvedlo, že důvodem návštěvy lesa jsou výlety a běh. Na výlety do přírody, potažmo do lesa chodí velmi často rodiny s malými dětmi. Z výsledků plyne, že je to 66 % respondentů s malými dětmi, kteří takto tráví volný čas. Pro takové návštěvníky je pak důležitá dobrá dopravní dostupnost, blízkost služeb a aktivity pro děti. V Jizerských horách je to například sklářská osada Kristiánov v Bedřichově, která spojuje výlet do přírody se zastavením se na tomto velmi atraktivním místě, kde je možnost občerstvení, jsou zde k nalezení aktivity pro děti a také je zde místo pro odpočinek pro dospělé. Respondenti, kteří v dotazníku uvedli důvod pro návštěvu lesů „jiné“ tím mysleli například myslivost, geocaching – hledání skryté schránky (kešky) pomocí systému GPS nebo odpočinek spojený s pobytem v přírodě.

Graf 1: *Co je pro Vás nejčastějším důvodem pro návštěvu lesů? (fotografování, pozorování; jízda na kole; výlety a běh; jiné (uveďte prosím, co); sběr hub, lesních plodů nebo klestu)*

5.3 Jak často les navštěvujete?

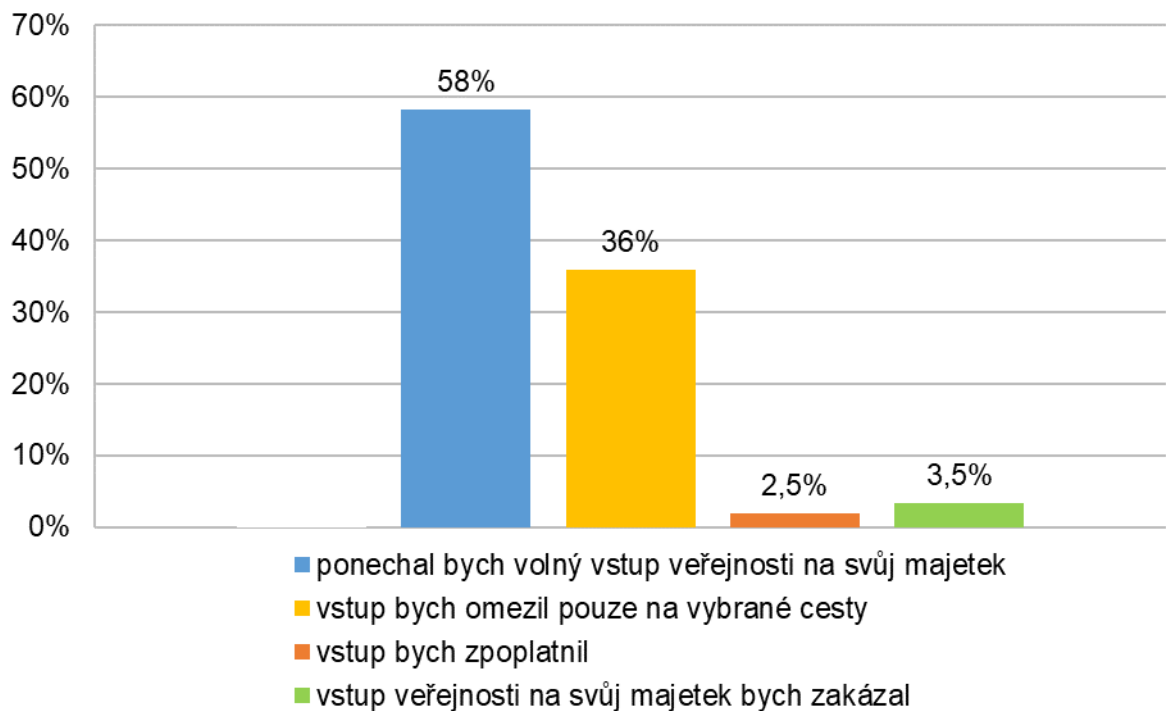
Ze získaných odpovědí vyplývá (**graf 2**), že téměř tři čtvrtiny respondentů navštěvují lesy pravidelně. Do lesa se respondenti rádi vrací. Z dat dále vyplývá, že polovina respondentů, ať již z měst či vesnic, chodí do lesa alespoň jednou měsíčně. Větší rozdíly lze najít u odpovědi „jen o prázdninách či dovolené“, kdy tuto variantu volili především obyvatelé sídel nad 2 000 obyvatel, a to v jedné třetině odpovědí, přičemž u obyvatel sídel s méně, jak 2 000 obyvateli to byla necelá jedna desetina odpovědí. Naopak u odpovědi „několikrát týdně po většinu roku“, jak se dalo předpokládat, obyvatelé sídel pod 2 000 obyvatel volili tuto variantu v téměř polovině případů, naopak u obyvatel sídel nad 2 000 obyvatel to byla pouhá pětina.

Graf 2: *Jak často les navštěvujete? (jen o prázdninách či dovolené; několikrát měsíčně; několikrát týdně po většinu roku; tato návštěva lesa je výjimka)*

5.4 Představte si, že jste majitel lesa:

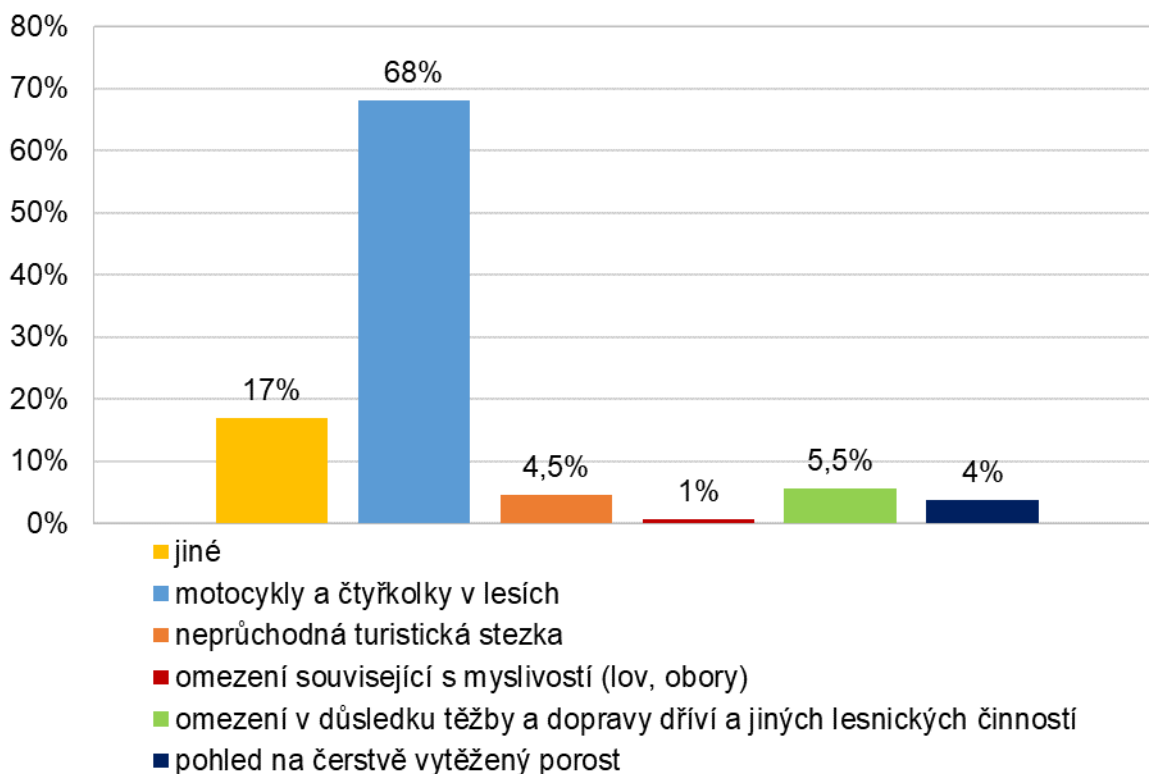
Tato otázka byla cíleně koncipována tak, aby se respondent měl šanci nad tématem zamyslet. Pokud bychom otázku koncipovali přímo na omezení vstupu do lesů, s největší pravděpodobností by se drtivá většina veřejnosti vyjádřila pro zachování volního vstupu. Výsledky získané z takto položené otázky jsou následující (**graf 3**): zhruba 40 % všech dotázaných respondentů by určitou míru omezení vstupu na vlastní pozemek schvalovalo (příp. aplikovalo).

Graf 3: Představte si, že jste majitel lesa: (ponechal bych volný vstup veřejnosti na svůj majetek; vstup bych omezil pouze na vybrané cesty; vstup bych zpoplatnil; vstup veřejnosti na svůj pozemek bych zakázal)

5.5 Co Vás při návštěvě lesa nejvíce rozladí?

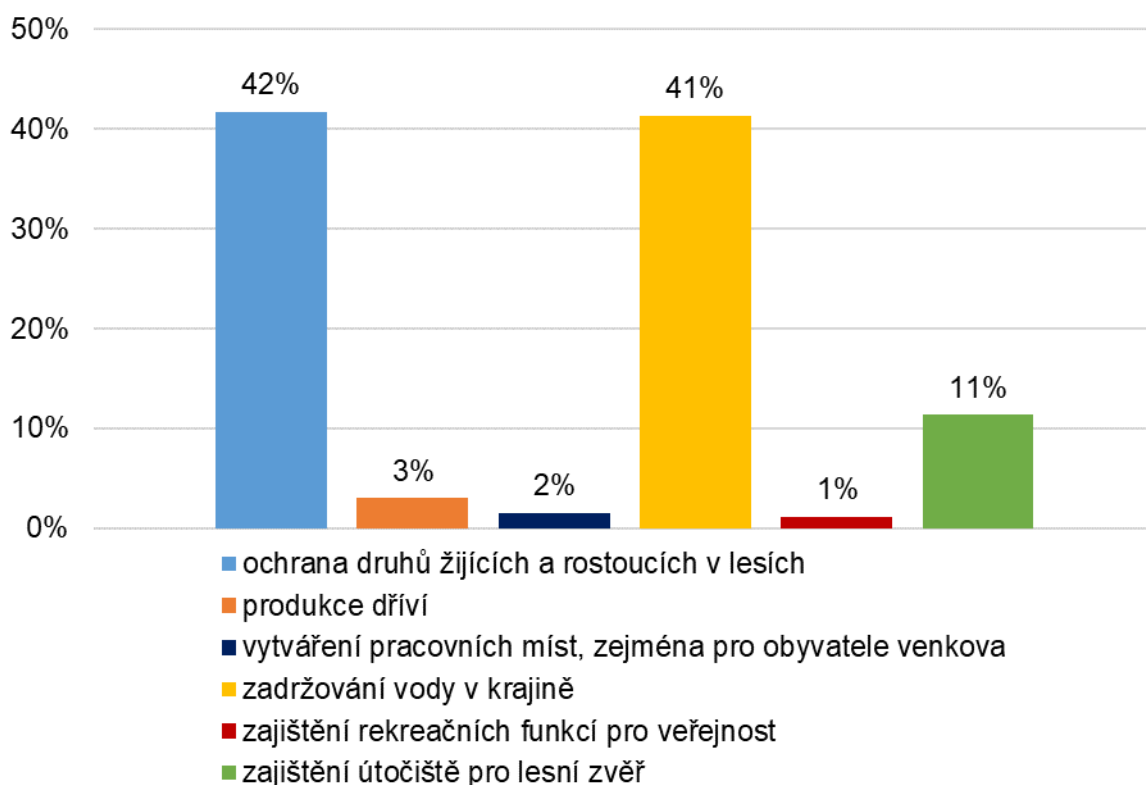
Na tuto otázku (**graf 4**) převažovala odpověď „motocykly a čtyřkolky v lesích“. Odpovědělo tak 68 % respondentů. Druhá nejčastější odpověď pak byla možnost „jiné“ na kterou odpovědělo 17 % respondentů, z čehož bylo v 87 % případů slovně doplněno „odpadky pohozené v lesích“. V ostatních případech se jednalo o přítomnost dalších lidí v lese (5 %), rozježděné cesty od těžké techniky při těžbě (2 %), velké sportovní areály komerčního charakteru (2 %), černé skládky (2 %) a divočáci (2 %). Omezení v důsledku těžby a dopravy dříví a jiných lesnických činností vadí 5,5 % dotázaných respondentů. Dále je to ve 4,5 % neprůchodná turistická cesta, ve 4 % pak pohled na čerstvě vytěžený porost a v 1 % případů omezení související s myslivostí (lov, obory).

Graf 4: Co Vás při návštěvě lesa nejvíce rozladí? (motocykly a čtyřkolky v lesích; neprůchodná turistická cesta; omezení související s myslivostí (lov, obory); jiné (uveďte prosím, co); omezení v důsledku těžby a dopravy dříví a jiných lesnických činností; pohled na čerstvě vytěžený porost)

5.6 Které úlohy lesního hospodářství považujete za nejdůležitější?

V této otázce převažují odpovědi spojené s ekologickou funkcí lesa (**graf 5**). Ve 42 % se jedná o odpověď „ochrana druhů žijících a rostoucích v lesích“ v těsném závěsu je odpověď „zadržování vody v krajině“ a to ve 41 % případů. V 11 % je to pak zajištění útočiště pro lesní zvěř, ve 3 % produkce dříví, následováno odpovědí „vytváření pracovních míst, zejména pro obyvatel venkova“, kde takto odpovědělo 2 % dotázaných respondentů a nakonec v 1 % případů se jednalo o odpověď „zajištění rekreačních funkcí pro veřejnost“.

Graf 5: Které úlohy lesního hospodářství považujete za nejdůležitější? (ochrana druhů žijících a rostoucích v lesích; produkce dříví; vytváření pracovních míst, zejména pro obyvatele venkova; zadržování vody v krajině; zajištění rekreačních funkcí pro veřejnost; zajištění útočiště pro lesní zvěř)

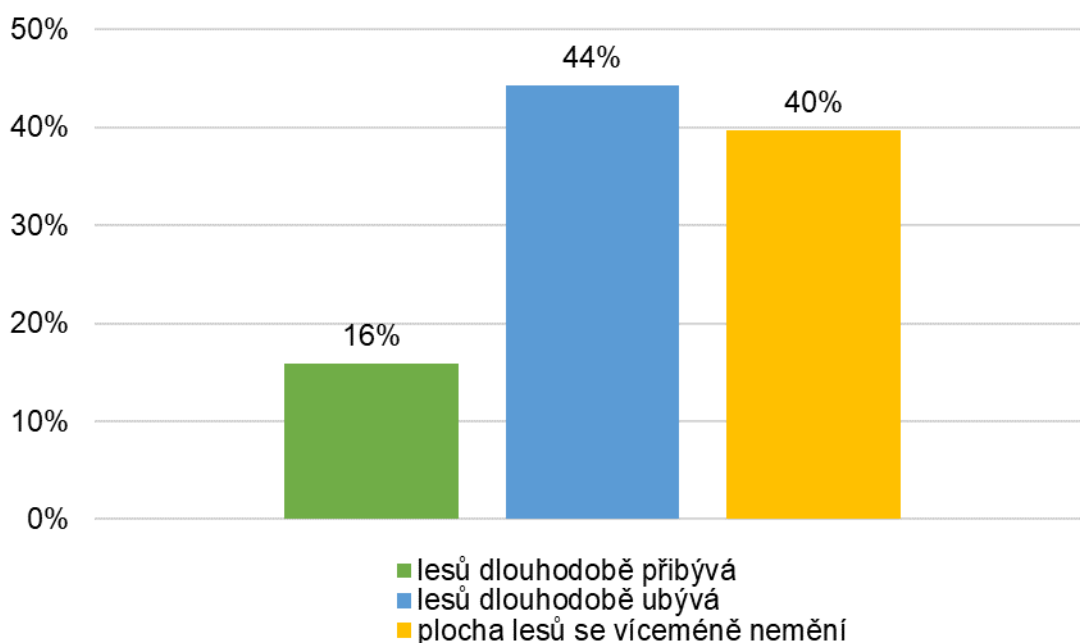
5.7 Rozloha lesů v ČR:

Z výsledků plyne (**graf 6**), že 44 % respondentů má pocit, že lesů v ČR dlouhodobě ubývá, 40 % respondentů zvolilo odpověď „plocha lesů se víceméně nemění“ a pouhých 16 % respondentů si myslí, že rozloha lesů v ČR dlouhodobě přibývá.

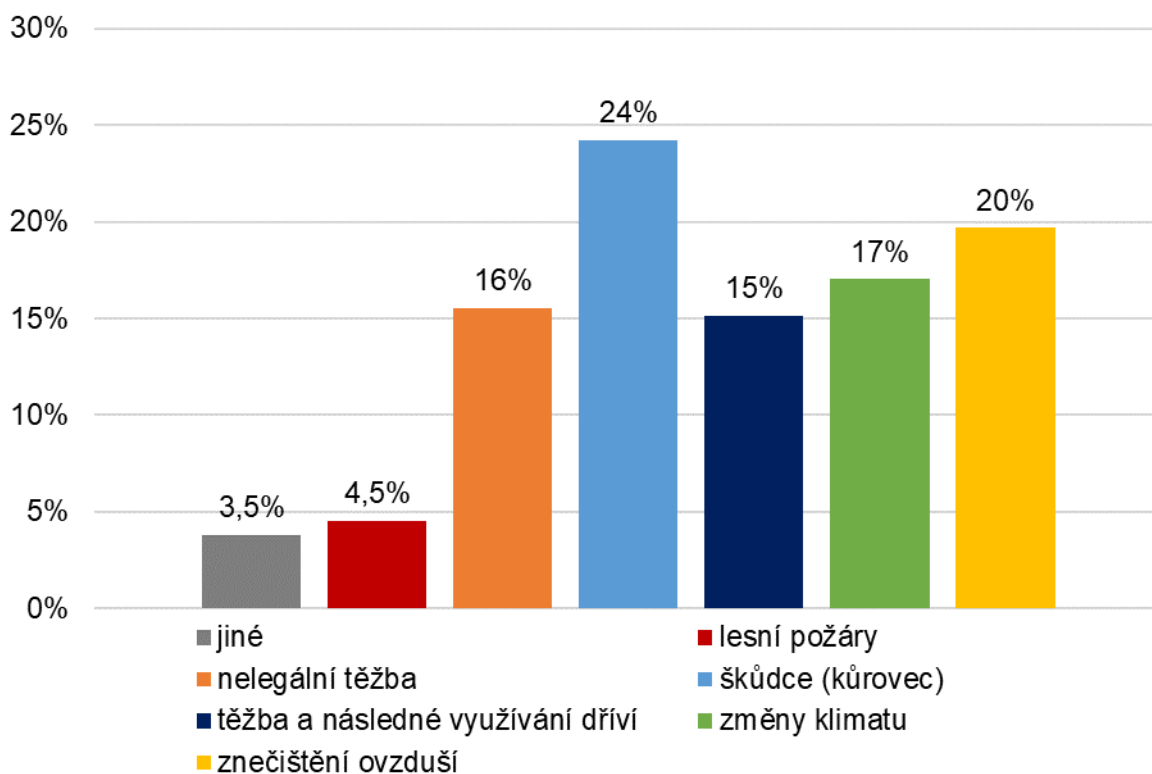
5.8 V čem spatřujete největší rizika pro lesy?

Z výsledků (**graf 7**) je zajímavý vysoký podíl rizika v podobě nelegální těžby (16 %) a ještě zajímavější je podíl odpovědí spatřujících rizika v těžbě a následném využívání dříví (15 %). Největší procento (24 %) bylo zaznamenáno u odpovědi „škůdce (kůrovec)“. Tato odpověď byla zaznamenána nejvíce na Jesenicku, kde takto odpovědělo 44 % respondentů, naopak na Křivoklátsku byla tato odpověď

zaznamenána ve 24 %. 20 % odpovědí se vázalo k odpovědi „znečištěné ovzduší“. Odpověď „změny klimatu“ pak uvedlo 17 % dotázaných respondentů. Zajímavostí je, že ve věkové kategorii 21-35 let odpověď „znečištěné ovzduší“ uvedlo nejméně respondentů, ti naopak nevíce uváděli odpověď „změny klimatu“. Nejvíce odpověď „znečištěné ovzduší“ uváděli respondenti z kategorie nad 65 let, nicméně odpověď „změny klimatu“ byla v této věkové kategorii odpovídající většinovému názoru respondentů. Nejméně odpověď „změny klimatu“ reflektovala věková kategorie 51-65 let. Lesní požáry pak uvedlo jako největší riziko pro lesy 4,5 % respondentů. Odpověď „jiné“ uvedlo 3,5 % respondentů, kteří ve svých zpřesnili odpověď o chování lidí v lesích, polomy a vítr, špatné vysazování stromů.

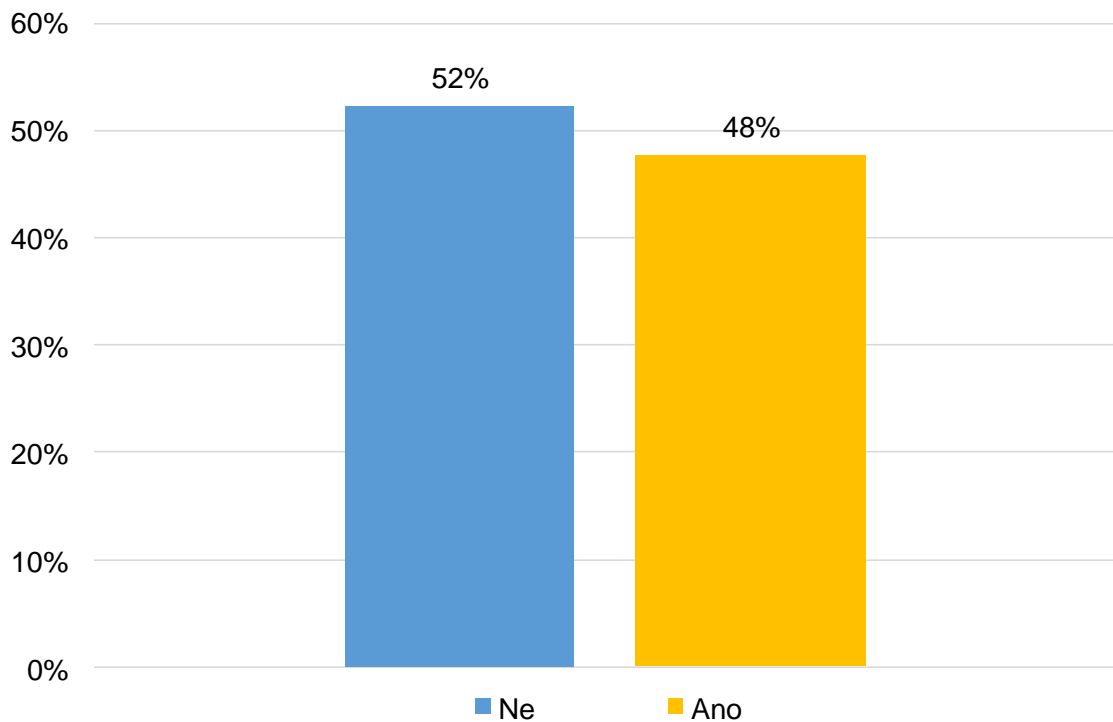
Graf 6: Rozloha lesů v ČR: lesů dlouhodobě přibývá; lesů dlouhodobě ubývá; plocha lesů se víceméně nemění.

Graf 7: V čem spatřujete největší rizika pro lesy? (lesní požáry; škůdce (kůrovec); změny klimatu; jiné (uveďte prosím, co); nelegální těžba; těžba a následné využívání dříví; znečištěné ovzduší)

5.9 Zaznamenali jste aktuální zhoršování zdravotního stavu lesů způsobené přetrvávajícím suchem (nedostatkem srážek)?

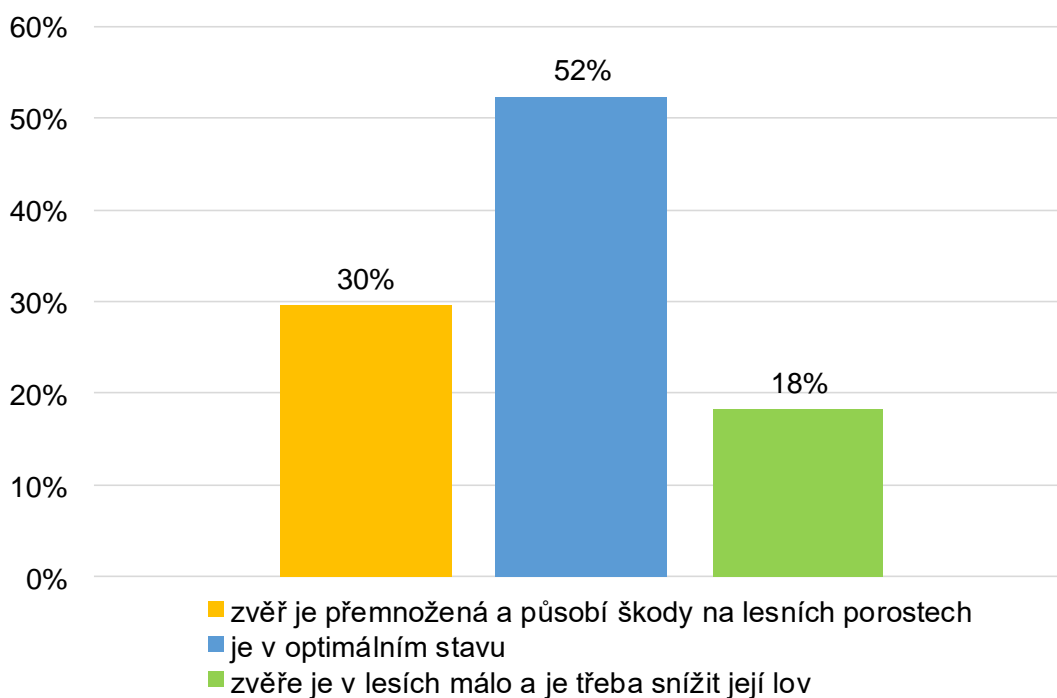
Z **grafu 8** je vidět, že 48 % respondentů aktuální zhoršování stavu lesů kvůli suchu zaznamenalo, 52 % respondentů však nikoliv.

Graf 8: Zaznamenali jste aktuální zhoršování zdravotního stavu lesů způsobené přetrvávajícím suchem (nedostatkem srážek)? (ano; ne)

5.10 Jak vnímáte početnost hlavních druhů zvěře v lesích ČR (srna, jelen, jelen sika, prase divoké)?

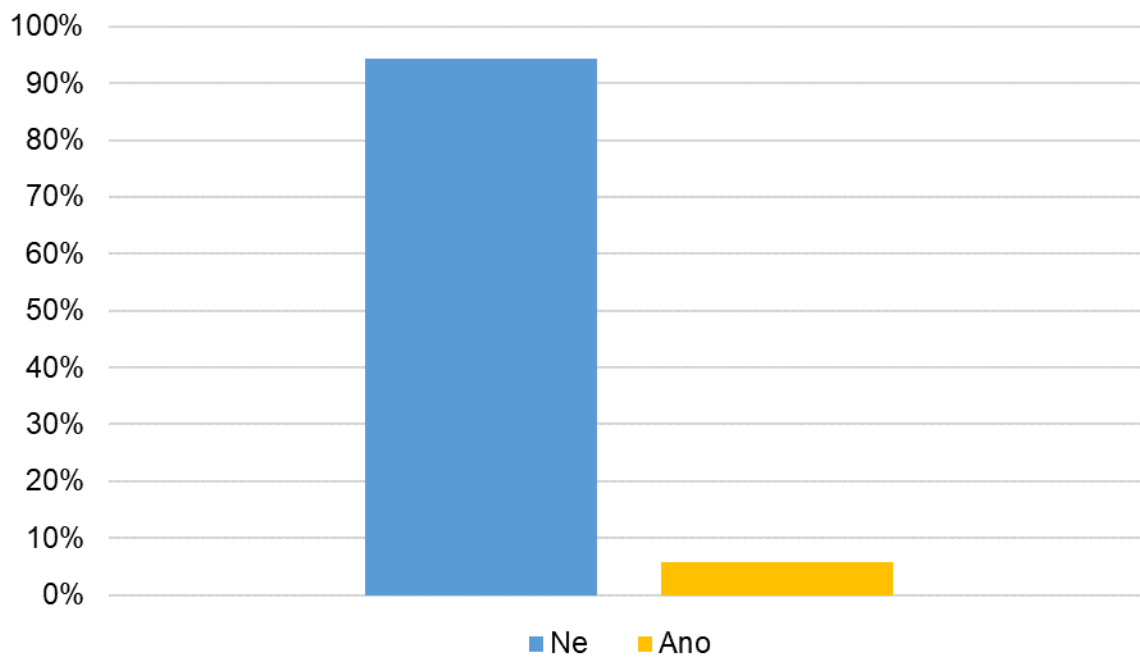
Z pohledu (graf 9) více než 50 % dotázaných jsou stavy zvěře v optimálním stavu. Naopak 30 % respondentů uvedlo, že „zvěř je přemnožená a působí škody na lesních porostech“. 18 % dotázaných respondentů uvedlo, že „zvěře je v lesích málo a je třeba snížit její lov“.

Graf 9: Jak vnímáte početnost hlavních druhů zvěře v lesích ČR (srna, jelen, jelen sika, prase divoké)? (zvěř je přemnožená a působí škody na lesních porostech; je v optimálním stavu; zvěře je v lesích málo a je třeba snížit její lov)

5.11 Víte, co znamená zkratka PEFC, popř. FSC?

Na tuto otázku jsme vždy dodatečně respondentům vysvětlovali, že bychom rádi znali odpověď na otázku, zda ví, co znamená pojem certifikace, zda se s tímto pojmem někdy setkali. S tímto vysvětlením respondenti otázku vyplňovali (**graf 10**). I přesto, že jsme se snažili respondentům ulehčit odpověď na tuto otázku naším vysvětlením, že bychom chtěli znát odpověď na otázku, zda ví, co znamená alespoň pojem certifikace, setkali jsme se pouze v 6 % případů s odpovědí „ano“. Ve zbylých 94 % zazněla odpověď „ne“.

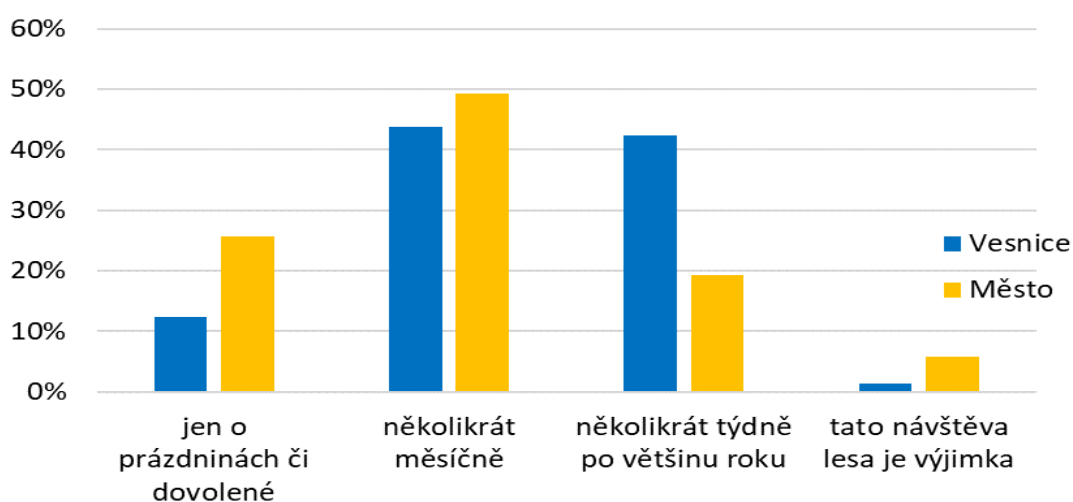
Graf 10: Víte, co znamená zkratka PEFC, popř. FSC? (ano; ne) (Dodatečně bylo respondentům vysvětlováno, že bychom rádi znali odpověď na otázku, zda ví, co znamená pojem certifikace, zda se s tímto pojmem někdy setkali.)

6. Diskuse

V našich podmínkách patří návštěvy a nejrůznější aktivity na lesních pozemcích k tradičním způsobům odpočinku a kontaktu s přírodou. V České republice jde především o výlety formou pěší turistiky, dále je to běh, který se v poslední době stává velice populárním a v neposlední řadě se jedná, v České republice o velmi oblíbený, sběr plodů a hub. Z výzkumu vyplývá, že pěší turistika probíhá nejčastěji formou výletu, zejména v místech, kde je k vidění nějaká zajímavost. Jsou to místa, jakými jsou například rozhledny, naučné stezky, přírodní zajímavosti – lesní jezírka, vodopády, rašeliniště, skalní útvary, památné stromy, ale také poměrně nový koncept stezek korunami stromů. V rámci výzkumu jsme data sbírali například v lokalitě Skryjská jezírka na Křivoklátsku, která byla pro většinu návštěvníků tím hlavním důvodem k jejich výletu.

Zjištěný výsledek koresponduje například s výsledky výzkumu podle SADECKÉHO et al. (2014), kde jsou rovněž na prvních pozicích uvedeny aktivity spojené s turistikou a během, přičemž sběr plodů a hub je na nižší příčce důležitosti návštěvy lesa.

Návštěvnost lesa je jedním z významných ukazatelů rekreační funkce lesa. Námí oslovená veřejnost se do lesa pravidelně vrací, přičemž z výsledků je patrné, že veřejnost, která žije na vesnici (sídlo do 2000 obyvatel) navštěvuje lesy v pravidelnějších intervalech než veřejnost městská (**viz graf 11**), což je dáno zřejmě dostupností lesních porostů.

Graf 11: Srovnání návštěvnosti lesa mezi obyvateli měst a vesnic (sídla do 2000 obyvatel)

Volný vstup do lesů je v České republice dlouhodobě považován za nedotknutelný. Ve třetí otázce byla otázka položena nepřímou, a to na názor námi oslovené veřejnosti k volnému vstupu do lesů. Pokud by otázka byla koncipována přímo na omezení vstupu do lesů, s největší pravděpodobností by se drtivá většina veřejnosti vyjádřila pro jeho zachování. Otázka však byla koncipována tak, aby se respondent nad tématem skutečně zamyslel. Výsledek této otázky samozřejmě nemá směřovat ke snahám o omezení vstupu, ale je spíše inspirací, jak případná dílčí omezení pohybu veřejnosti argumentovat. Odpovědi na tuto otázku se výrazně nelišily u obyvatel malých obcí a měst.

V otázce „*Co vás při návštěvě v lese nejvíce rozladí*“ se v nabídce odpovědí záměrně objevilo několik odpovědí přímo či nepřímou souvisejících s lesním hospodařením. Výsledek vyvrací často zmiňované teze o převažujícím negativním pohledu veřejnosti na lesní hospodářství. Z odpovědí vyplývá spíše to, že veřejnost a lesníci pohlížejí na negativní činnosti v lesích podobnou optikou. Lze také předpokládat, že tento pohled bude ovlivněn častým mediálním opakováním negativních aspektů provozu motocyklů a čtyřkolek v lesích, jejichž provoz v lesích veřejnost vnímá velice negativně.

Druhou nejčastější odpovědí byla varianta „*jiné*“. Respondenti v 87 % na tuto otázku odpověděli, že jim vadí odpadky poházené v lesích. Pozitivní zprávou je, že veřejnost odpadky v lesích vnímá a reaguje na ně negativně. Tato odpověď se na první řičce umístila také ve výzkumu DUŠKA AT AL (2017), kteří zkoumali vnímání rekreačních potřeb veřejností v příměstských lesích Ostravy. Až 80 % jejich respondentů uvedlo, že jim vadí znečištění lesů odpadky.

Z odpovědí na dotaz týkající funkcí lesa je patrná silná orientace veřejnosti na ekologické funkce. Zásadní informací je ovšem to, že produkci dříví považují za nejdůležitější úkol lesního hospodářství pouhá 3 % dotázaných a vytváření pracovních míst pro obyvatele venkova jen 1 % dotázaných. Jinými slovy všechny ostatní funkce lesů jsou podle výsledků šetření důležitější než funkce produkční a sociální. Většinou se respondenti rozhodovali mezi odpovědí „*Ochrana druhů žijících a rostoucích v lesích*“ a „*Zadržování vody v krajině*“, což ukazují získané výsledky. Minimum respondentů se rozhodovalo mezi jinými variantami odpovědí.

Velmi podobné výsledky získala ze svého výzkumu STACHOVÁ (2017) v jejímž výzkumu se na první příčce důležitosti funkcí lesů umístila ochrana klimatu (68 %), ochrana vody se umístila na druhé příčce (66 %), dále to byla funkce ochrany půdy před

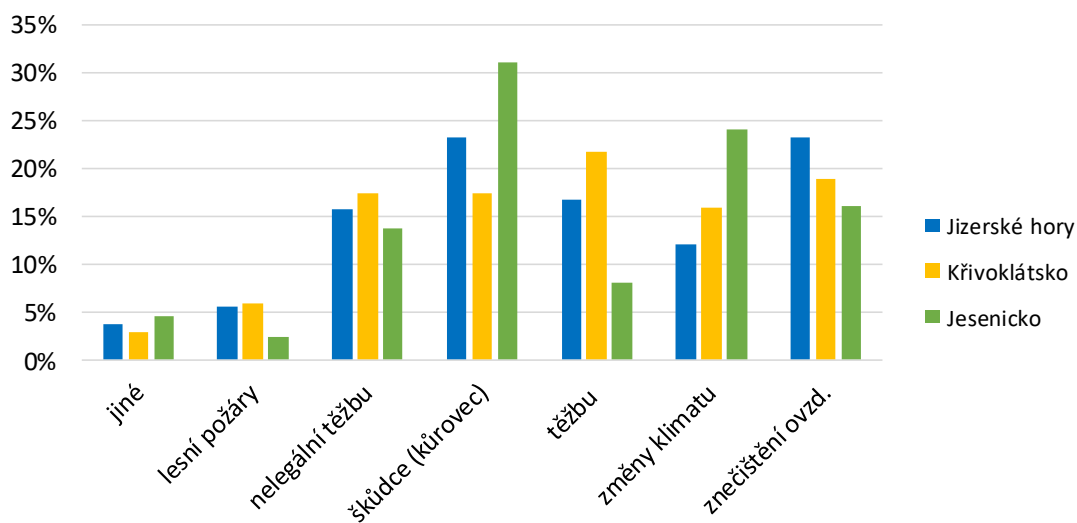
erozí (63 %) a ochrana biodiverzity (55 %). Důležitou roli hraje u veřejnosti také estetická funkce lesa, což považuje 52 % respondentů za velmi důležitou funkci. Jak dále uvádí STACHOVÁ, pokud byli respondenti dotázáni na každou funkci zvlášť, tak dřevoprodukční funkce se jevila jako nejméně důležitá, pokud však byli respondenti požádáni, aby vybrali tři nejdůležitější funkce lesa, produkce dřeva získala na významu. Výsledky výzkumu POSPÍŠILOVÉ (2012) dále potvrzují to, co již bylo řečeno, z jejího výzkumu plyne, že jen 6 % respondentů si pod pojmem les představí dřevo. Význam dřeva si však lidé uvědomují, například při tvorbě kyslíku nebo rekreace.

Otázka směřovaná ke zjištění, jak veřejnost vnímá vývoj rozlohy lesů, měla potvrdit často opakovanou informaci, že veřejnost v tomto směru má názor zcela opačný od reálné situace. Průzkum tento závěr potvrdil, kdy se téměř 45 % dotázaných domnívá, že lesů v ČR dlouhodobě ubývá a jen 16 % dotázaných odpovědělo správně.

Častým argumentem, proč si respondenti myslí, že lesů dlouhodobě ubývá, je tvrzení, že se „*stále jen kácí a ničí krajina*“. Minimum dotázaných si je vědomo následné povinnosti zalesnění po těžbě. Podobný výsledek dosáhl výzkum názorů občanů zadaného Lesy ČR na hospodaření s lesy v České republice již v roce 2001, kdy 59 % respondentů výzkumu mělo pocit, že se lesy u nás přetěžují. Ani po patnácti letech nelze říci, že by se vnímání veřejnosti vůči rozloze lesů v ČR něco změnilo.

Na základě historického vývoje, volného vstupu do lesů má veřejnost k lesům silný a často až vlastnický vztah. I proto má vnímání rizik velký vliv na následné vnímání činností lesníků. Z výsledků je zajímavý vysoký podíl rizika v podobě nelegální těžby (16 %) a ještě zajímavější je podíl odpovědí spatřujících rizika v těžbě a následném využívání dříví (15 %). Odpovědi zjevně korespondují s odpověďmi na téma úlohy lesního hospodářství.

Jak již bylo zmíněné, největší procento (24 %) bylo zaznamenáno v odpovědi „*škůdce (kůrovec)*“ (**graf 7**). Tuto odpověď nejčastěji zvolili návštěvníci v Jeseníkách, kde takto odpovědělo 31 % respondentů, naopak nejmenší ohrožení lesů kůrovcem pocítovali návštěvníci na Křivoklátsku, kde byl procentuální podíl 17 % (**viz graf 12**).

Graf 12: *Různorodost odpovědí vnímání rizik v lesnictví v závislosti na lokalitě výzkumu*

V situaci, kdy je většina lesů v České republice postižena následky sucha, zaznamenala tento stav méně než polovina respondentů (48 %).

Z pohledu více než 50 % dotázaných jsou stavy zvěře v optimálním stavu. Je zřejmé, že významná část oslovených (30 %) si uvědomuje, že existují problémy s přemnoženou zvěří, která může působit škody na lesích.

Respondenti v souvislosti s přemnožením jmenovali nejčastěji prase divoké. Výzkum byl prováděn v době, kdy se v médiích hodně mluvilo o africkém moru prasat, lze proto předpokládat určitou spojitost.

Velké překvapení pak vyplynulo z otázky, která se zajímala, zda respondenti znají značku PEFC, popřípadě FSC, tedy zda je respondentům známá certifikace lesů. Námi oslovená veřejnost z velké části neměla vůbec tušení, že nástroj trvale udržitelného rozvoje lesů, tedy certifikace lesů vůbec existuje. Z osobního dotazování bylo zjištěno, že respondenti lépe reagovali na značku FSC než PEFC, což je způsobeno zřejmě větším výskytem obalových materiálů, kde je uvedena právě značka FSC. Je nutno dodat, že šetření probíhalo před velkou medializací tématu na podzim loňského roku.

7. Závěr

Výzkum názorů návštěvníků lesa přinesl podle mého názoru mnoho zajímavých informací. Veřejnost se dle dotazníkového šetření ráda do lesa pravidelně vrací. V lese hledá klid, čas pro aktivní odpočinek, veřejnost si chce návštěvu lesa „vychutnat“. Bohužel však není dostatečně a věcně informována o lese a lesním hospodaření. Toto tvrzení se projevilo například u odpovědí týkající se dotazu na vývoj rozlohy lesů, kde se až 40 % respondentů domnívá, že lesů ubývá. Tím, že je les veřejným statkem se do veřejné debaty o lesích zapojují nejrůznější aktéři (médiá, nevládní organizace, vědecké instituce). Tito aktéři vnímají lesní hospodářství obecně ve dvou rovinách. Tradiční přístup, kdy jsou vyzdvihovány produkční důvody pěstování lesů při zohlednění trvalé udržitelnosti představuje první rovina vnímání. Druhá rovina představuje aktéry, kteří akcentují spíše ekologické funkce lesa. Vnímání lesa a lesního hospodaření tak veřejnost vnímá skrze tyto aktéry. Veřejnost cítí potřebu se k lesnímu hospodaření vyjadřovat a hodnotit ho. Myslím si proto, že je velmi nutné začít veřejnosti předkládat kvalitní informace o stavu lesů v České republice, jednou z těchto informací by měla být informace, že lesů v ČR neubývá. Jedním ze způsobů, jak tento fakt veřejnosti prezentovat by mohlo být prezentování nárůstu rozlohy lesů přímo v lesích, místy kudy procházejí turistické cesty.

To, jak vnímá veřejnost vývoj rozlohy lesů se pak odráží v otázce týkající se nejdůležitějších úloh lesního hospodářství. Jako nejdůležitější funkce lesů jsou hodnoceny především ekologické funkce (ochrana druhů žijících a rostoucích v lesích; zadržování vody v krajině), naopak dřevoprodukční nebo také sociální funkce (vytváření pracovních míst) jsou hodnoceny velmi nízko.

V současné době, kdy lesnictví žije v představě nezbytné vyrovnanosti hlavních funkcí lesů se ukazuje, že návštěvníci lesů a pravděpodobně i veřejnost pohlíží na podstatné úlohy zcela odlišně. Vyšší míra propagace všech funkcí lesů s důrazem na produkční a sociální funkce by se tedy v co nejkratší době měly stát jednou z priorit kompetentních lesnických institucí.

V lesích, které leží u velkých měst nebo v oblastech prázdninových a rekreačních by se mělo využít jejich potenciálu a veřejnosti předkládat lesnické a ekologicko-pedagogické nabídky pro dospělé a mladistvé.

Dalším výsledkem, který mě zaujal je vyjádření k množství zvěře, která žije v našich lesích. Celkově 50 % respondentů uvedlo, že je zvěř v optimálním stavu. Je potřeba veřejnosti zdůrazňovat proč je nutné regulovat zvěř v lesích.

I přesto, že veřejnost vnímá hlavně ekologické funkce lesů, tak o existenci certifikátů, které označují, že výrobek je vyroben ze dřeva, získaného z šetrného a přírodě blízkého hospodaření v lesích, ví málokdo, v našem případě pouze 6 % respondentů. Při osobním dotazování, kdy bylo po vyplnění dotazníků vysvětleno, co je certifikace, respondenti děkovali, že se dozvěděli něco nového. Je zřejmé, že certifikační společnosti PEFC a FSC by měli v České republice začít efektivněji komunikovat s veřejností.

Z hodnocení výstupů týkajících se návštěvnosti a negativních aspektů návštěvy lesa se ukázalo, že se veřejnost do lesů vrací a není apriorně nastavena proti lesníkům a lesnicím. Toto je třeba zohlednit při naší komunikaci s návštěvníky lesů. Lesy a stromy dnes pro obyvatelstvo ve velké míře reprezentují představy o přírodě, která se pozorovateli jeví ve stavu méně ovlivněném člověkem při srovnání s jinými typy krajiny (sídlíště, zemědělská krajina). V tomto hodnocení se odráží nové potřeby obyvatelstva, které z velké části žije v městsky utvářených prostorách. Má zkušenost je taková, že i městský návštěvník lesa s jasnou preferencí ekologického přístupu, ať již si za ním představuje cokoli, je ochoten naslouchat a v drtivé většině i pochopit skutečně multifunkční roli lesního hospodářství.

Přijmeme-li fakt, že názor veřejnosti může ovlivnit politickou vůli, vzbuzují výsledky šetření zásadní obavy a měly by se opravdu stát důvodem pro intenzivní komunikaci lesníků s veřejností.

Názor veřejnosti je pravděpodobně významně ovlivněn společenským pohledem, kdy jsou v době ekonomické prosperity některé části ochrany přírody často nadřazovány nad pragmatické a reálné zájmy občanů. Environmentální pohled je intenzivně propagován a předkládán veřejnosti téměř pravidelně a bylo s podivem, kdyby na toto veřejnost nereagovala.

Myslím si, že veřejnost je ochotna naslouchat. Je jen na nás, odborné veřejnosti, zda využijeme možnosti, které nám nálada návštěvníků dává a začneme systematicky zapojovat potřeby veřejnosti do lesního hospodářství. Společnou výzvou pro vlastníky lesů a podniků dřevařského průmyslu pak jistě bude budování kooperace v celém řetězci tvorby přidané hodnoty.

8. Seznam použitých zdrojů

- SEDLÁKOVÁ, R. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.
- NOVÝ, I., SURYNEK, A. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2006. Manažer. ISBN 80-247-1705-0.
- JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787493.
- MAJEROVÁ, V. et. al. *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha: ČZU v Praze, 254 s. 2008. ISBN 978-80-213-0651-6.
- MAREŠ, J. *Manuál pro tvůrce a uživatele studentského posuzování výuky*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN: 80-246-1234-8.
- KAUFMANN, J. C. *Chápající Rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN: 978-80-7419-033-9.
- KOTLER, P., KELLER K.L. *Marketing management*. [4. vyd.]. Přeložil JUPPA T., přeložil MACHEK M. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4150-5.
- SCHMITHÜSEN, F. *Podnikání v lesním hospodářství a dřevařském průmyslu: základy podnikové ekonomiky a řízení*. [1. vyd.] V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2009. ISBN 978-80-213-1945-5.
- PETERS, S.; fortgef. von: BRUEHL, R.; STELLING, J.N. *Betriebswirtschaftslehre: Einführung. Oldenbourgs Lehr-Und Handbücher Der Wirtschafts- U. Sozialwissenschaften*. München: 2005. ISBN 3-486-57685-2.
- NOVÁK, J., DUŠEK D., KACÁLEK D., SLODIČÁK, M. *Pěstební postupy k dosažení vyváženého plnění produkční a rekreační funkce lesa*. Strnady: 2017. ISBN: 978-80-7417-154-3.
- KOZEL, R. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Praha: Grada, 2006. Expert (Grada). ISBN 80-247-0966-x.
- THOMMEN, Jean-Paul, et al. *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre Umfassende Einführung Aus Managementorientierter Sicht*. Gabler, 2006. ISBN: 978-38-3493-416-1.
- NEWMAN, E. I. *Applied ecology & environmental management*. New York: Blackwell, 2001. ISBN: 978-0-632-04265-4.

- COLEMAN BRANTSCHEN, E. Schweiz Bundesamt für Umwelt, W. u. L., & HEINIMANN, H. R. *Methoden zur Analyse und Bewertung von Naturgefahren*. BUWAL, 1998.
- JÖBSTL, H. A. *Forstliche Absatz-und Marktlehre: Eine Einführung*. Wien: Österreichischer Agrarverlag, 1994.
- FORET, M. *Marketingový průzkum. Poznáváme svoje zákazníky*. Brno: Computer Press, a.s., 2008. ISBN: 978-80-251-2183-2.
- FREY, P. *Marketingová komunikace: nové trendy a jejich využití*. Praha: Management Press, 2005. ISBN: 80-7261-129-1.
- MALÝ, V. *Marketingový výzkum teorie a praxe*. Praha: VŠE v Praze, 2005. ISBN: 80-245-0761-7.
- PŘIBOVÁ, M. et al. *Marketingový výzkum v praxi*. Praha: Grada, 1996. ISBN: 80-7169-299-9.
- CEMPÍREK, M. *Vývoj právní úpravy lesů*. Ostrava: Key Publishing, 2013. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-187-0.
- Kohm, K. A. *Creating a forestry for the 21st century: The science of ecosystem management*. Washington, DC: Island Press 1997.
- VYSKOT, I., SCHNEIDER, J., LAMPARTOVÁ, I. *Forests in a Regional Development*. Study Support. Brno: Mendel University in Brno 2013.
- WEISS, G. et al. *Innovation processes in forest related recreation services*. In: Niskanen A. (ed., 2006). *Issues affecting enterprise development in the forest sector in Europe*. Proceedings from COST Action E30. University of Joensuu, Faculty of Forestry, Research Notes 169: 331-366, 2006.
- SADECKÝ D., PEJCHA J., ŠIŠÁK L. (2014). *Analýza názorů veřejnosti na les a lesní hospodářství v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy*. Zprávy lesnického výzkumu, 59 (1): 11-17.
- DUŠEK D., KACÁLEK D., NOVÁK J., SLODIČÁK M. (2017). *Vnímání rekreačních potřeb veřejnosti – dotazníková studie v příměstských lesích Ostravy*. Zprávy lesnického výzkumu, 62 (3): 174-181.
- STACHOVÁ J., ŠIMEK M. (2017): *Les jako součást krajiny a zdroj poznání*. Program rozmanitost života a zdraví ekosystémů. Strategie AV21.

Agentura ochrany přírody a krajiny. *Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Jizerské hory na období 2011-2020* [online]. Dostupné z:

<http://jizerskehory.ochranaprirody.cz/res/archive/139/018385.pdf?seek=1380519626>

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2016. Ministerstvo zemědělství České republiky. Praha: 2017. ISBN: 978-80-7434-389-6.

ÚHÚL. *Certifikace lesů* [online]. [cit. 2018-04-18]. Dostupné z WWW:

<http://www.uhul.cz/nase-cinnost/dalsi-cinnost/certifikace-lesu>.

9. Přílohy

Dotazník použitý při výzkumu (k naleznutí na následující straně).